

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1105

21. LIPNJA 2024. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

CroFemina – revija nošnje

Bunjevačka *ruva* na modnoj pisti

SADRŽAJ

8

Hrvatski jezik među izbornim
predmetima u Srbiji

**Koristimo
li svoje pravo?**

10

Nematerijalna baština Hrvata u Srbiji
**Započeo proces nomina-
cije na nacionalnu listu**

12

Florian Farkaš, agronom
**Nedostaje adekvatna
agrarna politika**

24

Dužijanca malenih
**Upoznati,
zavoljeti i čuvati**

30

U Subotici predstavljena knjiga
Magma Nevene Mlinko
**Nutarnja vatra
»što osjeti, zna, čeka«**

34

Kapela sv. Antuna u Gradini
**Obnovljena nakon
više desetljeća**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Mira Tumbas (predsjednica), vlč. Josip Ivešić,
Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka
Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Ama-
lija Šimunović, Željka Vukov

v. d. RAVNATELJICE:

Mirjana Trkulja
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Već viđeno

Hrvati u Srbiji u srijedu, 19. lipnja, proslavili su Dan rođenja biskupa **Ivana Antunovića**, koji je jedan od četiriju praznika hrvatske nacionalne manjine u Srbiji. Godinama unatrag proslavlja se nekoliko dana kasnije, jer vezan je za obrazovanje i priznanja koja se uručuju najboljim učenicima. Tako je bilo i ove godine i svečena akademija kojom je obilježen Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića održana je jučer (20. lipnja). Čitat ćete o tome u narednom broju *Hrvatske riječi*.

Ali ono što se trebalo dogoditi na sam Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića 19. lipnja jest isticanje zastave hrvatske nacionalne manjine. Tamo gdje je hrvatski jezik u službenoj uporabi. Uz Grad Suboticu to su, da još jednom podsjetimo, Bereg, Monoštor, Lemeš, Sonta, Plavna, Bođani, Stari Slankamen, Ljuba, Sot, Batrovci i Stara Bingula. I nije ovo neki proizvoljni popis mjesta već prepisan iz tablice Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine, koji je sačinjen na osnovu statuta lokalnih samouprava. Očekivano, kao i 19. ožujka, kada se slavio blagdan sv. Josipa i ovoga puta praznik hrvatske nacionalne manjine prošao je bez isticanja zastava na objektima mjesnih zajednica u nabrojanim mjestima. Izuzetak je Grad Suboticu koji svoju obvezu prema svojim manjinama poštuje, pa se tako i 19. lipnja na zgradi Gradske kuće uz druge zastave zavijorila i zastava hrvatske nacionalne manjine u Srbiji.

Pisali smo o ovome i prije tri mjeseca, ali oni kojima je u opisu posla da vode računa o ispunjavanju ustavnih i zakonskih obveza ili ne čitaju *Hrvatsku riječ* ili ih baš briga.

Prate li to u Subotici bolje što su im obveze u pogledu poštivanja prava nacionalnih manjina? I zašto to isto ne rade i drugi?

Do narednog praznika hrvatska nacionalne manjine u Srbiji, 16. listopada, kada se obilježava Dan rođenja bana **Josipa Jelačića**, četiri su mjeseca. Dovoljno vremena da slika za četiri mjeseca u pobrojanim mjestima bude drugačija.

Z. V.

Ministar Žigmanov čestitao praznik hrvatske zajednice

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Tomislav Žigmanov** čestitao je hrvatskoj nacionalnoj zajednici praznik 19. lipnja – Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića.

U čestitki se navodi kako je biskup **Ivan Antunović** (1815. – 1888.) bio hrvatski pisac i vođa narodnog preporoda podunavskih Hrvata, za čija se prava borio unutar Ugarske, naročito u području prosvjete i kulturno-nacionalne emancipacije, i radio na jačanju njihovih veza s drugim Hrvatima. Osnovao je prve novine podunavskih Hrvata, a sam je pisao pripovijetke, romane, vjersko-poučne radove i rasprave. Posvećeno je radio na buđenju hrvatske nacionalne svijesti, otvoreno surađujući s ključnim ličnostima Srba toga vremena. Smatra se najznačajnijom ličnošću za organiziranje Hrvata unutar Ugarske u drugoj polovici

19. stoljeća, u izuzetno teškom vremenu za nemađarske narode, kojima je prijetila asimilacija.

»Ovaj praznik Nacionalni savjet hrvatske nacionalne manjine tradicionalno proslavlja u Subotici priređivanjem svečane akademije u povodu završetka školske godine u okviru koje se dodjeljuju nagrade najboljim učenicima koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku u okviru odgojno-obrazovnog sustava Republike Srbije. Nastava na hrvatskom jeziku održava se od vrtića do srednjoškolske razine u pet osnovnih i tri srednje škole na teritoriju Grada Subotice i u Monoštoru, a pohađa je oko 500 učenika (...). Spomenik biskupu Ivanu Antunoviću postavljen je u parku pored subotičke katedrale i svečano otkriven 15. listopada 2020. godine. Dan njegovog rođenja Hrvati u Republici Srbiji proslavljaju od 2006. godine«, podsjeća se u čestitki.

H. R.

DSHV: Antunovićevo djelo s ponosom nastavljamo

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini čestitao je pripadnicima hrvatskog naroda u Srbiji praznik te zajednice – Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića, koji se obilježava 19. lipnja.

»Svečano svetkujemo i ove godine zemaljski rođendan čovjeka koji je u hrvatskom narodu u Podunavlju iznikao, njega prosvjetno i kulturno uzdigao i skromno, ali odlučnim zalaganjem, u vremenu koje mu je upisano na zemlji, svima nama ostavio prevažnu baštinu. Djelo čovjeka, svećenika, biskupa, preporoditelja, pjesnika i pisca **Ivana Antunovića** stoji na početku slavnog narodnoga preporoda svih rascjepkanih dijelova hrvatskoga naroda u ugarskom Podunavlju – i Bunjevaca i Šokaca i Bošnjaka i Raca i Dalmatina. Povijest ovaj preporod naziva zakašnjelim u odnosu na ostale srednjeeuropske i slavenske narode, a mi se i danas okupljamo u spomen na njegovog začetnika kako bismo nanovo osvijestili da s ponosom baštinimo njegov duh, vrijednosti i poruke«, navodi se u čestitki.

Dodaje se kako je praznik posvećen našoj djeci i mladima – učenicima osnovnih i srednjih škola te studentima.

»Hrvatska zajednica, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, koji ju politički predstavlja, i Hrvatsko nacionalno vijeće, koje je izabrano predstavničko tijelo našeg naroda, s pravom žele na prvo mjesto danas staviti one kojima je učenje poziv i posao. To je svojedobno činio i Antunović. Kroničar njegova života **Matija Evetović** bilježi da je 'kao kalački kanonik bio veliki dobrotvor učenika, a osobito Bu-

njevaca', da je 'školovao preko 200 đaka' te kako je 'u njegovoj kući bilo dnevno 60-70 osoba na hrani' i da je 'đake i novcem pomagao, da uzmognu završiti nauke. On se za njih brinuo kao rođeni otac'. U suvremenom kontekstu, zahvaljujući pozitivnim zakonskim propisima, politikama državnih i prosvjetnih vlasti te naporima ključnih hrvatskih institucija i organizacija, a u posljednje vrijeme i uz uvećano razumijevanje i pomoć tijela vlasti Republike Hrvatske, upravo Antunovićevo djelo na planu obrazovanja na materinskom jeziku među Hrvatima s ponosom nastavljamo. Radosni možemo reći kako se od početka nastave na hrvatskom jeziku u državnim školama u Srbiji, posljednje 22 godine, to uspješno i čini, i to svake godine sve kvalitetnijom nastavom, sa sve više sredstava, sve većim obuhvatom učenika i studenata, različitim programima podrške, a od ove godine i osiguranim stipendijama mladim Hrvatima koji studiraju na sveučilištima u Srbiji«, navodi se.

DSHV ovu čestitku posebno upućuje učenicima i studentima, njihovim roditeljima, odgajateljima, učiteljima, nastavnicima, profesorima i ostalom školskom osoblju.

»Za vas činimo sve što činimo u tijelima vlasti u kojima djelujemo, našim nacionalno-manjinskim institucijama te u ostalim društvenim strukturama. Vi ste nam glavni poticaj i najznačajnije nadahnuće, a vjerujemo kako bi i biskup Antunović bio sretan što vas ova zajednica ima!«, zaključuje se u čestitki DSHV-a.

H. R.

Praznik hrvatske zajednice

19. lipnja – Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića

Hrvatska nacionalna manjina u Srbiji obilježila je u srijedu, 19. lipnja, Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića, jedan od svoja četiri praznika. Povodom toga praznika Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je u četvrtak, 20. lipnja, svečanu akademiju u Subotici. Akademija je priređena u čast najboljih učenika u nastavi na hrvatskom jeziku te su dodjeljene: »crvena kravata« učeniku generacije (kategorija osnovna škola), »crvena mašna« učeniku generacije (kategorija srednja škola) i »crvena penkala« istaknutom pojedincu za doprinos u obrazovanju na hrvatskom jeziku. Ranije toga dana potpisani su i ugovori o stipendiranju Hrvata koji studiraju na

sveučilištima u Srbiji. Navedene su stipendije osigurane preko Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Prije svečane akademije položeni su i vijenci na Antunovićev spomenik koji se nalazi pokraj subotičke katedrale sv. Terezije Avilske.

Čestitka za praznik predsjednice HNV-a Jasne Vojnić

Prije 154. godine naslovni biskup u Kalači, Ivan Antunović pokretanjem *Bunjevačkih i šokačkih novina* pokrenuo je i narodni preporod u našoj zajednici. Buđenje nacionalne svijesti i poticanje želje za prosvjetom bila je žar koja se rasplamsala među našim narodom. Samo tri godine kasnije, nakon što je ovaj pothvat u kojem su se okupili brojni učitelji, svećenici, pravnici, činovnici prepoznat kao prijetnja, pod velikim pritiskom *Bunjevačke i šokačke novine* prestaju izlaziti. Samo tri

godine, na samo četiri stranice! Je li našim precima bilo lakše nego nama danas? Možemo li jednako kao i oni ne posustati kada nam se jedna vrata zatvore? Mogu li i danas *Bunjevačke i šokačke novine* prerasti u *Bunjevačku i šokačku vilu*? Sigurna sam da mogu, ostanemo li ustrajni, posvećeni i s jednakim žarom koji su nam naši stari u zalog ostavili. Budimo u tim mislima cijele ove godine novog preporoda, a posebno na današnji dan – nek nam je svima sretan i blagoslovljen!

Prosvjetom i kulturom sačuvati nacionalnu svijest

Praznik Hrvata u Srbiji 19. lipnja – Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića pripadnicima te zajednice čestitao je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Ovaj praznik hrvatska zajednica posvećuje učenicima koji se školuju na hrvatskom jeziku jer je biskup **Antunović** duhovno i materijalno pomagao školovanje brojnih, osobito siromašnih učenika, a zaslužan je i za osnivanje nekoliko prosvjetnih institucija. Na tom tragu važno je istaknuti njegovu ulogu u narodnom preporodu koja je bila određena tadašnjim stvarnim političkim, društvenim i kulturnim prilikama. Svojim publicističkim djelovanjem radio je na buđenju hrvatske nacionalne svijesti ugarskih Bunjevaca i Šokaca te jačanju njihovih kulturnih veza s

drugim Slavenima, poglavito s Hrvatima izvan Ugarske, kao i s ugarskim Srbima. Pokretač je prvih novina u podunavskih Hrvata, *Bunjevačko-šokačkih novina* (1870.) i *Bunjevačko-šokačke vile* (1872.), a najpoznatije djelo je njegova *Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih* (1882.).

Djelatnom kulturom sjećanja, napose među mladima, činimo iste one korake koje je činio biskup Antunović sa željom da se prosvjetom i kulturom sačuva hrvatska nacionalna svijest na prostorima koji su danas u drugim političkim okolnostima.«

H. R.

Suradnjom manjina do relaksacije odnosa

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Tomislav Žigmanov** razgovarao je u ponedjeljak, 17. lipnja, s izaslanstvom Instituta za istraživanje migracija (IMIN) iz Zagreba na temu suradnje nacionalnih manjina Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije u kontekstu razmjene sličnih iskustava s pojedinim europskim zemljama, objavilo je Ministarstvo.

Žigmanov je istaknuo da je učenje od drugih o odnosima nacionalnih manjina, i posebno doprinos znanstvenih

nas, te da u njima sudjeluju najviši predstavnici ove dvije zajednice. On je istakao da manjine moraju surađivati i zajednički lobirati na unaprjeđenju odnosa između dvije države i dva naroda.

Institut za istraživanje migracija je znanstveno-istraživačka ustanova u Hrvatskoj koja se bavi sistematskim interdisciplinarnim praćenjem, između ostalog, nacionalnih manjina, kao i različitih aspekata etničke problematike. Kroz projekt »Nacionalne manjine uhvaćene u konfliktima država: komparativna analiza hrvatsko-srpskih i njemačko-danskih odnosa«, Institut proučava identitetske, političke, kulturne i gospodarske izazove hrvatske i srpske nacionalne manjine nastale tijekom i nakon razdoblja napetosti i sukoba. Cilj je bolje razumijevanje i davanje smjernica za izgradnju mira, zaštite ljudskih i manjinskih prava i unaprjeđenje suradnje među zajednicama.

Tijekom razgovora više puta je naglašena potreba međusektorske suradnje na ovim temama. Žigmanov je rekao da u ovaj vid suradnje, osim Ministarstva, treba biti uključeno i Ministarstvo vanjskih poslova kao i ministar bez portfelja u Vladi Srbije zadužen za pomirenje, regionalnu suradnju i društvenu stabilnost.

Sastanku su prisustvovali i dr. sc. **Marina Perić Kaselj**, ravnateljica Instituta za istraživanje migracija i prof. **Tomislav Vodička**, generalni tajnik Instituta. Iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, sastanku su prisustvovali **Biljana Marković**, pomoćnica ministra iz Sektora za nacionalne manjine, **Marin Piuković**, posebni savjetnik ministra i **Marija Kunstelj**, samostalna savjetnica iz Sektora za društveni dijalog.

H. R.

institucija temi odnosa srpske manjine u Hrvatskoj i hrvatske manjine u Srbiji, više nego dragocjeno u stvaranju politika suradnje i pomirenja, kao pretpostavki za relaksaciju odnosa između dvije države i dva naroda. To su politike kojima je posvećena i Vlada Srbije i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, rekao je ministar Žigmanov.

Znanstveni savjetnik IMIN-a dr. sc. **Darko Gavrilović** istakao je da su susreti dvije nacionalne manjine započeli prije 16 godina u mjestu Golubić kod Obrovca i traju i da-

Potpisan sporazum o suradnji ZKVH-a i IMIN-a

U prostorijama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici je 17. lipnja održan sastanak predstavnika Zavoda i Instituta za istraživanje migracija (bivši IMIN) iz Zagreba na kojem je bilo riječi o dosadašnjoj suradnji te je potpisan sporazum o suradnji između navedenog Instituta i ZKVH-a. Sporazum je u ime ZKVH-a potpisala ravnateljica Zavoda **Katarina Čeliković**, a u ime Instituta ravnateljica dr. sc. **Marina Perić Kaselj**, objavio je ZKVH.

Sporazumom se uspostavlja suradnja na zajedničkoj organizaciji konferencija, radionica, tribina, okruglih stolova, javnih predstavljanja i skupova, u sunakladništvu publikacija, izdanja, knjiga, monografija, časopisa i osta-

lih tiskanih materijala, kao i na prijavi, realizaciji i provedbi znanstvenih, stručnih i znanstvenostručnih projekata.

Ovo je još jedan sporazum o međunarodnoj znanstvenoj i kulturnoj suradnji kojim Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata proširuje i osnažuje integriranost vojvođanskih Hrvata u cjeloviti prostor hrvatske znanosti i kulture, navode u ZKVH-u.

Sastanku je prisustvovao i bivši ravnatelj Zavoda **Tomislav Žigmanov**, te kolege iz Zavoda i Instituta. Institut za istraživanje migracija darovao je Zavodu svoja izdanja koja će biti korisna literatura za istraživače, na čemu je zahvalila ravnateljica Čeliković.

H. R.

Započeo proces nominacije na nacionalnu listu

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata pokrenuo je aktivnosti vezane uz proces nominacije nematerijalnog kulturnog naslijeđa Hrvata na nacionalnu listu Srbije. U Muzeju Vojvodine održan je 18. lipnja prvi radni sastanak s regionalnom koordinatoricom za nematerijalno kulturno naslijeđe, muzejskom savjetnicom i etnologinjom u Muzeju Vojvodine u Novom Sadu dr. sc. **Tatjanom Bugarski** na kojem su sudjelovale ravnateljica Zavoda **Katarina Čeliković**, etnologinja u Zavodu **Senka Davčik** i predsjednica Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta **Ljubica Vuković Dulić**, objavio je ZKVH.

Zavod je kao predlagač pripremio dokumentaciju za prijavu i upis u Nacionalni registar Srbije dva elementa – Stvaralaštvo u tehnici slame i Dvoglasno pjevanje šokačkih Hrvatica iz Monoštora. Koordinatorica poslova u Zavodu Senka Davčik u suradnji s lokalnom zajednicom prikupila je dokumentaciju koja se sastoji od obrasca za upis elemenata u Nacionalni registar, mišljenja stručne institucije, suglasnosti članova zajednice koja njeguje taj element, suvremene fotografije i video materijala. Ovom vrlo kompleksnom poslu pristupilo se u Zavodu nakon seminara na temu *Nominacija nematerijalne kulturne baštine – iskustva i izazovi u Hrvatskoj i Srbiji* kojega je 25. studenoga 2023. godine u Hrvatskom domu – Matici u Subotici organizirao Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Zavod je kao predlagač kroz dokumentaciju predstavio dva elementa koji su prepoznati kao zajedničko naslijeđe, značajno za zajednicu i lokalnu sredinu, kao što je Dvoglasno pjevanje šokačkih Hrvatica iz Monoštora. Stvaralaštvo u tehnici slame je prepoznato i u širem kontekstu te smo u suradnji s nositeljima i zajednicom na prostoru Subotice, Tavankuta i drugih naselja nominirali ovu vješti-

nu rada s materijalom kao što je slama jer se u našem narodu prepoznaje kao vrlo važan identifikacijski element. Kroz dokumentaciju je predstavljeno što je urađeno na polju očuvanja spomenutih elemenata i kako su definirane mjere očuvanja koje će se provoditi ubuduće, na koji način će predlagač(i) i druge relevantne institucije i organizacije doprinijeti tom procesu. Svjesni smo kako je izrada nominacija samo jedna moguća faza i dio svih aktivnosti usmjerenih očuvanju nematerijalnog naslijeđa. Stoga želimo s lokalnom zajednicom, a sada u Zavodu imamo i osobu koja kao etnolog može adekvatno pratiti sve aktivnosti, uz stručnu pomoć Muzeja Vojvodine u Novom Sadu i koordinatorice dr. sc. Tatjane Bugarski, učiniti sve da se ovo nematerijalno kulturno naslijeđe održi i razvija kako bi time još više porasla svijest o vrijednosti naše kulturne baštine«, izjavila je ravnateljica Zavoda Katarina Čeliković.

H. R.

Koristimo li svoje pravo?

I ako je školska godina, bar za učenike, gotova, za nastavni kadar te stručno osoblje školska godina traje sve do 31. kolovoza, a već sljedećeg dana započinje nova. Među posljednjim anketiranjima roditeljima, odnosno skrbnicima, ponuđena je anketa koja nudi mogućnost izbornog predmeta – materinji jezik i govor s elementima nacionalne kulture.

Između 16 jezika i govora koji se nude je i hrvatski jezik. Pitanje koje nas je zagolicalo jest provode li se te ankete u svim školama i tko kontrolira njihovu ispravnost? Odgovor, kao i uvijek nismo dobili u potpunosti, ali ono s terena jest da se ankete redovito provode, a kontrole zapravo ima samo kada školu posjeti prosvjetna inspekcija.

Anketiranje se obavlja za sve učenike do kraja školske godine, jedina iznimka su prvaši, koji se anketiraju odmah po početku školske godine. Tijekom ljeta na temelju dobivenih rezultata anketiranja formiraju se skupine za određenu školu

Obvezna anketa za sve učenike

Sukladno propisima kojima se uređuju planovi i program nastave i učenja u osnovnim i srednjim školama, roditeljima, odnosno skrbnicima, se ponudi jedinstvena anketa i oni pisanim izjašnjavanjem imaju mogućnost izbora. Osim toga, roditeljima se nudi i anketni list s obveznim izbornim predmetima gdje pripadaju vjeronauk (katolički, pravoslavni, muslimanski) ili građanski odgoj.

Milana Minarski iz Školske uprave Sombor pojasnila je kako je taj anketni list obveza svakog ravnatelja škole i apsolutno nije upitno hoće li biti provedena anketa nego je to obveza.

»Kao i sve drugo, tako je i s ovim anketnim listićima koji kada stignu iz Ministarstva prosvjete, mi prosljeđujemo školama. Svi ravnatelji su u obvezi odraditi anketu i koliko imaju učenika na popisu, toliko moraju imati i papira«, kaže Minarski i pojašnjava kako Školska uprava nije nadležna za provjeru istog, ali ako prosvjetna inspekcija posjeti školu ima pravo tražiti i anketne listove i provjeriti je li svako dijete, odnosno roditelj/skrbnik anketiran.

Anketiranje se obavlja za sve učenike do kraja školske godine, jedina iznimka su prvaši, koji se anketiraju odmah po početku školske godine. Tijekom ljeta na temelju dobivenih rezultata anketiranja formiraju se skupine za određenu školu. Minimalni broj učenika da bi se pokrenula skupina jest 5 zainteresiranih učenika, a kada brojka prelazi 15 i više, formiraju se nove skupine. Za sve njih traži se suglasnost određenog nacionalnog vijeća i dozvola Ministarstva prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja. Odjeli, odnosno skupine za izborni premet mogu biti, u zavisnosti od broja zainteresiranih učenika na nivou odjela (isti uzrast), ali isto tako i da ju čine učenici različitog uzrasta, što je osobito praksa u školama u kojima je mali broj učenika.

Hrvatsko nacionalno vijeće, kada je u pitanju izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, pomaže oko promocije u bilo kom mjestu u vidu podrške

i nastavnog kadra, te je u suradnji sa stručnim kadrom izdao udžbenik za ovaj premet, i to za prvi i drugi razred, dok su u planu i udžbenici za sve razrede.

Ovaj predmet u protekloj školskoj godini izučavalo je oko 500 djece, i to u sljedećim mjestima: Đurđin, Tavan-kut, Sombor, Monoštor, Sonta, Vajska, Plavna, Bereg, Bezdan, Šid, Sot i Srijemska Mitrovica.

»Učenici koji pohađaju ovaj izborni predmet osjete benefite zajednice, osobito u onim mjestima gdje nema cjelovite nastave. Potičemo roditelje iz drugih mjesta gdje ima Hrvata, primjerice Ruma, Petrovaradin, Bač i Žednik da se odvaži i upišu djecu na ovaj izborni premet. Dobar primjer tome je Lemeš, gdje postoje naznake da će se od sljedeće školske godine hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture izučavati i u ovom mjestu. Važno je kada imamo mogućnost koristiti svoja prava i bar dva sata tjedno da djeca mogu učiti o svom jeziku, svojoj kulturi, povijesti, matičnoj domovini«, ističe predsjednica Odbora za obrazovanje pri HNV-u **Nataša Francuz** i napominje da je nastavni kadar bio u dogovoru s ravnateljima škola i da se vodi računa da to bude jezično stručni kadar, ali isto tako da te osobe budu dio zajednice, koje poznaju naše običaje, tradiciju i kulturu.

Od 3 do 130 učenika

Osim u školama, hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture izučava se u pojedinim mjestima i u sklopu kulturno-umjetničkog društva. Takav primjer postoji u Somboru i u Srijemskoj Mitrovici. Naime, u ovim slučajevima kada je nastava izvan škole, nastavnika plaća Ministarstvo znanosti i obrazovanja Hrvatske i to je uglavnom za učenike srednjih škola.

Konkretno, u Srijemskoj Mitrovici hrvatski jezik kao izborni predmet izučava se u pet osnovnih škola: **Sveti Sava**, **Boško Palkovljević Pinki**, **Jovan Popović**, **Slobodan Bajić Paja** i **Jovan Jovanović Zmaj**, a nastavnik je **Dario Španović**, koji osim u spomenutim školama izborni predmet predaje i u uredu HNV-a u Srijemskoj Mitrovici i to za zainteresirane učenike srednjih škola.

»Što se tiče osnovne škole, sva djeca su dobila ankete, dok će se anketa za srednju školu obaviti u srpnju budući da tada Ministarstvo znanosti šalje ankete«, priča Španović i pojašnjava: »Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture protekle školske godine, kada je u pitanju osnovna škola, pohađalo je njih 42, dok je u srednjoj školi bilo 24 učenika. Dodatni program koji imamo za učenike koji pohađaju ovaj predmet jest projekt koji je zaživio još 2011. godine pod nazivom *Upoznaj domovinu* u sklopu kojeg putujemo u Hrvatsku i svake godine obidemo određenu županiju. Hrvatsko nacionalno vijeće nam plati prijevoz,

dok mi putem natječaja osiguramo novac za ostalo. To je neki vid nagrade djeci, pa možda i dodatni poticaj.«

Španović je također napomenuo da i u narednoj školskoj godini očekuje isti broj ili blagi porast učenika.

Kada je u pitanju škola u Sotu, gdje se nastava odvija samo u nižim razredima i gdje je svega 10 učenika u cijeloj školi, ovaj predmet po riječima nastavnice **Ane Hodak** izučava svega troje učenika. Ono što je također napomenula jest da se ovaj predmet izučava i u centralnoj školi *Sremski front* u Šidu i to među učenicima viših razreda osnovne škole. Problem koji »muči« Sot, kao i druga mjesta i škole jest mali broj djece uopće. Tako od jeseni u Sotu neće biti prvaša, te će brojka i u narednoj školskoj godini za izborni predmet ostati ista.

OŠ **Moše Pijade** u Beregu ima isti problem, odnosno sve manji broj učenika.

»Anketa je provedena i zainteresirane djece ima sigurno, e sad koliko će skupina biti i koji broj, to ćemo saznati kad počne nova školska godina. U ovoj je hrvatski jezik pohađalo 23 učenika, od ukupno 44 učenika u cijeloj školi. Pretpostavljam da će brojka biti vrlo slična, odnosno nešto manja, jer je iz škole izašlo šest osmaša, a ima svega tri prvaša«, priča nastavnica **Tamara Lerić**.

U svim školama je isti problem, odnosno broj učenika je u opadanju, ali valja spomenuti i primjere gdje su brojke veće. U OŠ **Ivan Goran Kovačić** u Sonti na hrvatskom jeziku ima 130 učenika, dok u OŠ **22. oktobar** u Monoštoru ovaj predmet izučava 117 učenika, te dodatno postoji i cjelovita nastava na hrvatskom jeziku.

Primjera na terenu ima raznih, pa tako i da nastavu na hrvatskom upisuju i djeca iz nacionalno mješovitih brakova, gdje su napomenuli da žele da njihova djeca nauče tradiciju i kulturu i drugog roditelja koji pripada nacionalnoj manjini. Može li se brojka povećati? Sigurno je da može, pa i da se mogu formirati nove skupine u mjestima gdje Hrvata ima, samo je uvijek potrebno da »netko drugi« krene prvi.

Ž. V.

Srbija i Europska unija, deset godina poslije

Zastoj u pregovorima

»Možemo kazati da je de facto došlo do blokade pregovora samo to nije objavljeno. Nema formalnog napretka, nisu držane međuvladine konferencije na kojima se otvaraju poglavlja. Došlo je do blokade koja je povezana s usuglašavanjem vanjske politike Srbije s vanjskom politikom Europske unije, konkretno s primjenom sankcija prema Rusiji«, kaže Duško Lopandić

Srbija bi do kraja 2024. godine trebala završiti pregovore s Europskom unijom. To je prije četiri godine optimistično izjavio predsjednik **Aleksandar Vučić**, koji je kazao »da postoji dobra klima u EU da se razmatra ubrzani napredak Srbije, a istovremeno veća želja kod nas i promijenjena situacija da se ubrza naš europski put«. Četiri godine kasnije Srbija je jako daleko od završetka pregovora s Europskom unijom, a tri godine nije otvoren ni jedan novi pregovarački klaster, iako srbijanska Vlada i dalje tvrdi da se ne odriče europskog puta.

Podijeljena odgovornost

Za deset godina, koliko je prošlo od početka pristupnih pregovora, Srbija je otvorila 22, a zatvorila tek dva poglavlja. Posljednji klaster, što su grupirana poglavlja, Srbije je otvorila u prosincu 2021. godine. »Možemo kazati da je de facto došlo do blokade pregovora, samo to nije objavljeno. Nema formalnog napretka, nisu držane međuvladine konferencije na kojima se otvaraju poglavlja. Došlo je do blokade koja je povezana s usuglašavanjem vanjske politike Srbije s vanjskom politikom Europske unije, konkretno s primjenom sankcija prema Rusiji. Možemo kazati da je srpsko rukovodstvo žrtvovalo interese prema EU zbog Rusije. Ali ako o procesu proširenja govorimo malo šire, onda postoji dio odgovornosti i na Europskoj uniji. Proces pregovaranja izuzetno je spor i neizvestan, bez rokova kada se radi o kraju pregovora«, kazao je za *Hrvatsku riječ* predsjednik Foruma za međunarodne odnose Europskog pokreta u Srbiji **Duško Lopandić**.

Srbija je u formalnim pregovorima 10 godina, a proces integriranja traje dulje od dva desetljeća. Po mišljenju Duška

Lopandića to je imalo negativan utjecaj na stav javnosti o Europskoj uniji.

»Ljudi su skeptični kada vide da jedan proces traje tako dugo i nije čudo što je došlo do pada interesa i podrške ulasku u EU. S druge strane, imamo i odgovornost naše vlasti koja je, kada se radi o narativu prema Europskoj uniji, dosta euroskeptična ili antieuropska, što dosta utječe na javnost. Tako da mogu kazati da je odgovornost za spor ili nikakav napredak podijeljena«, kaže Lopandić.

Odškrinuta vrata

Rat u Ukrajini oživio je proces proširenja Europske unije i kako kaže naš sugovornik ovih dana može se očekivati početak pregovora s Ukrajinom i Moldavijom.

»Veliki prasak«

Prije 20 godina dogodilo se veliko proširenje Europske unije u žargonu nazvano »veliki prasak«. Prije 20 godina, 1. svibnja, u članstvo Europske unije primljeno je deset država. Broj članica EU je s 15 porastao na 25. Ulazak u EU tada su proslavljali stanovnici Estonije, Latvije i Litve na sjeveru, Poljske na istoku, Slovačke, Češke, Mađarske i Slovenije u centralnoj Europi, kao i Malte i Cipra na jugu. Sljedeće proširenje bilo je 2007. godine kada su u članstvo EU primljene Rumunjska i Bugarska i 2013. Hrvatska. Od tada proširenja Europske unije nije bilo.

»Sad su odškrinuta vrata za širenje članstva, ali i druga strana mora pokazati elemente političke volje što mislim da u Beogradu nije slučaj. Kada govorimo o zapadnom Balkanu, važno je da je usvojen plan rasta, koji je novi poticajni program, koji bi trebao dati novu dinamiku i pregovorima za članstvo i reformama. Taj plan znači da će zemlje zapadnog Balkana postupno biti uključene u jedinstveno tržište, dakle na gospodarskom planu i da će dobiti dodatna sredstva, ukupno šest milijardi eura do 2027. godine, od čega bi Srbija trebala dobiti 1,6 milijardi eura. Ali sredstva će Srbija dobiti samo ukoliko ispuni barem one elementarne uvjete kada se radi o reformama, vladavini prava, a isto tako se traži i bolje usklađivanje vanjske politike. Mislim da će strožiji uvjeti biti za povlačenje ovih sredstava nego onih iz programa IPA. Zna-

te da Srbija godišnje iz programa IPA-a primi oko 200 milijuna eura. Na to će se dodati još toliko ili malo više do 2027. godine. Do 2027. godine zato što se te godine završava sedmogodišnje proračunsko razdoblje. Može se dogoditi da Srbija od mogućih 1,6 milijardi izgubio dio zato što se ne reformira dovoljno i ne usklađuje dovoljno brzo s EU«, kaže Lopandić.

Iako je u svom ekspozau mandatar, a sada premijer Vlade Srbije, **Miloš Vučević** kazao da je »strateški cilj Srbije članstvo u Europskoj uniji« Lopandić smatra da je u ekspozau bio više negativan nego pozitivan prema Europskoj uniji.

»Nigdje se ne govori o tome koliko je Srbija dobila bespovratnih sredstava iz EU. Premijer je rekao da je strateški cilj ulazak u EU, ali sve što se priča od strane vlasti mislim da imaju u vidu i očekivanje dodatnih sredstava iz plana za zapadni Balkan. Rekao bih čak i da je relativna fleksibilnost koju je vlast pokazala kada je riječ o izborima uvjetovana mogućnošću da Srbija dobije ozbiljna sredstva. U cjelini rekao bih da reforme, kada se radi o političkom stanju i vladavini prava, nisu bile dovoljne, čak se išlo u nazad i ne možemo biti zadovoljni načinom na koji se zemlja vodi kada se radi o strategiji formalnog ulaska u EU. Srbija ne samo da ne napreduje već u mnogim sektorima nazaduje. Goruća pitanja su korupcija ogromnih razmjera koja postoji u Srbiji, a drugo je pitanje slobode medija«, kaže Lopandić.

Iako Srbija svoju vanjsku politiku nije uskladila s vanjskom politikom Europske unije, iako pokušava balansirati između Istoka i Zapada čini se da joj se mnoge stvari još uvijek toleriraju, Lopandić smatra da je to povezano s dijalogom Beograda i Prištine o Kosovu.

»Mislim da je Beograd u tom dijalogu pokazao visok stupanj kooperativnosti. U žongliranju koju pokazuje beogradska vlast vodi se računa što Amerikanci misle i traže, naročito vezano za pitanje Ukrajine. Srbija dozvoljava izvoz vojnog materijala za Ukrajinu i to ne igra formalnu ulogu, ali se svakako promatra i svakako postoji geopolitički interes Europske unije da Srbija, već ako nema unutarnjih reformi, ne pravi velike probleme. Mislim da gledaju iz tog kuta i da je elementarni interes Europske unije i NATO saveza da na Balkanu nema rata. Naravno da nisu zadovoljni što Beograd pokazuje preveliko razumijevanje prema Rusiji. Vidjeli smo da je potpredsjednik Vlade išao u Rusiju, i šokantno je bilo da je išao da se pokloni sjenima **Staljina**. Ali imamo Vladu koja će danas najljepše s Amerikancima, sutra će drugi član Vlade otići u Rusiju, prekosutra će pričati da smo za Europsku uniju i to naravno u javnosti izaziva dodatnu konfuziju«, zaključuje Lopandić.

Z. V.

Florian Farkaš, agronom

Nedostaje adekvatna agrarna politika

Regenerativna poljoprivreda podrazumijeva da vi poslije 10 godina zaista vidite na tom zemljištu da se povećao sadržaj humusa, organske tvari, da to zemljište može čak proizvoditi bez mineralnih gnojiva, fosfora i kalija, da vam se smanje sadašnji troškovi ukupne proizvodnje za jedno 60 do 70% i da vam profitabilnost proizvodnje sa sadašnjih 10 do 15% skoči na recimo 50%

Intervju vodila: Jasminka Dulić

► Od kada se bavite regenerativnom poljoprivredom?

U našem gospodarstvu klasičnu obradu smo radili do 2008., od tada do 2018. primjenjivali smo konverzijsku obradu koja se bazira na tome da nema pluga, odnosno da nema obrtanja zemlje nego se radi gruberima koji ne obrću zemlju za 180 stupnjeva kao plugovi nego samo razrivaju zemljište. Primjenjivali smo i obradu za okopavine, pomoću stroja koji obrađuje samo trake od 15 cm a između ostaje neobrađeno, ostaju žetveni ostaci. I onda smo 2018. prešli na tu popularno nazvanu regenerativnu poljoprivredu

koja se bazira na tome da nema nikakve obrade, a kada se ne gaje glavni usjevi i ako to dozvole vremenski uvjeti siju se tzv. pokrovni usjevi, smješe od tri pa naviše biljnih vrsta koje imaju određene funkcije obrade zemljišta, čuvanja hraniva, dušikofiksacije itd.

► Kada se počela primjenjivati ovakva vrsta obrade zemljišta i poljoprivrede kod nas i u svijetu?

Negdje krajem 70-ih i 80-ih godina nekoliko promućurnih američkih farmara je počelo razmišljati kako taj sustav

Agronom **Florian Farkaš** posljednjih godina je postao prepoznatljiv među poljoprivrednicima po edukaciji i promoviranju regenerativne poljoprivrede koju i sam primjenjuje posljednjih sedam godina u svome poljoprivrednom gospodarstvu. S njim smo razgovarali o situaciji u poljoprivrednoj proizvodnji i o tome što ovaj relativno novi način obrade može donijeti zemljištu, poljoprivrednicima i općenito svima.

obrade koji se zasniva na oranju nije dovoljno dobar. Naime, u nekim njihovim državama još su 1946. uveli konzervacijsku poljoprivredu i razmišljali su kako to možda nije dovoljno i počeli su sve više obraćati pažnju na ono što se događa oko njih, na nedimnutim površinama u prirodi i pokušavali su te prirodne procese nekako implementirati u proizvodnju. Tako se iskristaliziralo tih šest osnovnih principa koji čine tzv. okvir regenerativne poljoprivrede. Prvi je da se ne dira zemlja ne samo mehanički nego ni kemijski i vremenom se smanjuje i količina mineralnih gnojiva, drugo uvesti što veći biodiverzitet odnosno što veću raznolikost. Jer sada u klasičnoj obradi, onako kako većina naših proizvođača radi, u 12 mjeseci u najboljem slučaju imamo dvije vrste, a korove redovito suzbijamo. A ovdje je ideja da unesemo što veći broj biljaka u nekom razdoblju. Sljedeći je princip da bude živ korijen što duže tijekom vegetacije, odnosno tijekom godine a to postizemo pomoću pokrovnih usjeva.

► **Koja je uloga tog živog korijena?**

Kada skinemo glavni usjev, kao sada u ovom razdoblju, jednostavno se događa da nema ničega u zemlji i nikakvi procesi se ne događaju. Sve je stalo. Zemljište onda funkcionira kada imamo u njemu žive korijene zato što putem fotosinteze svaka biljka preko dana proizvodi određene količine šećera. Te količine mogu biti ovisno od momenta vegetacije, doba godine različite i može ići do 250-300 kg po hektaru. Tijekom noći, kad nema fotosinteze jedno 30 do 40 posto se preko korijenovog sustava izlučuje u zemljište i onda to hrani taj živi svijet, prije svega mikroorganizme koji onda oslobađaju određene količine hraniva na račun biljaka. Tada zemljište nije jedna mrtva tvorevina koja služi samo tome da zadrži korijen. I na tom se bazira cijela priča, da unesemo što veću raznovrsnost. Sljedeći princip je da probamo osigurati u što duljem razdoblju što veću pokrivenost zemljišta. Hoće li to biti živi biljni materijal ili mrtvi, odnosno malč, to ovisi od biljne vrste, doba godine itd. I na koncu šesti je princip integrirati domaće životinje u cijeli sustav, ali ne štalskim držanjem već tzv. pregonskim ili pašnjačkim gdje one non-stop cirkuliraju proizvodnim parcelama. Na žalost, naš salašarski sustav je uglavnom razbijen još za vrijeme socijalizma i jako teško je promijeniti većinu gospodarstava, mada je u poljoprivredi do industrijske faze 60-70-ih godina prošlog vijeka stočarstvo i ratarstvo bilo usko povezano. Međutim, to je onda razbijeno zbog krupnog kapitala i radi investicija, odnosno pokušala se poljoprivreda ukalupiti u neke klasične ekonomske, usko privredne zakonitosti, što ona realno ne može zbog svoje prirode. Zato što je previše industrijalizirana javlja se potreba da se subvencionira stalno, a kada se nešto non-stop subvencionira taj biznis očito nije dobar, i nešto jako ne štima u cijeloj priči.

► **Znači, kada su postojali salaši kao proizvodne jedinice primjenjivali su neke od tih principa?**

Naravno, dosta se toga primjenjivalo. Cijela ova priča o regenerativnoj poljoprivredi je i u Americi krenula prije svega zbog procesa degradacije zemljišta. Ljudi koji imaju farme generacijama su vidjeli da stalno opada plodnost zemljišta, smanjuje se sadržaj organske tvari i imaju pro-

bleme s prinosima pa su pokušali nešto promijeniti. U obližnjem šumarku su vidjeli da se događaju kontra procesi, a nikakvog upliva i ulaganja nema. Sustav funkcionira sam za sebe i ima mnogo veću produkciju generalno promatrajući. I pokušali su to nekako primijeniti, a da pri tome gospodarstvo bude isplativo i održivo. Naši salaši su bili jedan dobar preduvjet u toj priči, ali na žalost taj cijeli sustav je razbijen što ne znači da se ne mogu i drugačije organizirati gospodarstva u nekoj dalekoj budućnosti kada svijest ljudi bude porasla. Ali to zahtijeva sasvim jednu drugačiju organizaciju.

► **Ali obično, kada se računa samo na svijest ljudi to ide jako teško?**

Svijest ljudi, koliko vidim u ovom suvremenom svijetu, ide putem sustavnih akcija što kod nas ne postoji.

► **Na što mislite?**

Pa sustav putem određenih mjera agrarne politike može jako lijepo usmjeravati stvari. Ovo što sad Europska unija pokušava, s tim nekim linijama plaćanja, a zbog čega se ljudi bune, to je jedan takav primjer. Imaju ta tzv. zelena plaćanja ili agroekološka plaćanja i jedan dobar dio okidača za prosvjede koji su se događali tijekom zime i ranog proljeća su bile te agroekološke mjere. Naime, u EU je do sada gro subvencija išlo na površinu. I te subvencije su bile dosta pristojne čak i za njihov standard i jednostavno nisu morali nešto previše razmišljati kolika je profitabilnost proizvodnje zato što su znali da ako proizvedu oni će dobiti tih 300 do 500 eura po hektaru, pa puta koliko hektara radi, on praktično ima zaradu već na početku. Ali problem tog sustava je da su ljudi ostali na klasičnim sustavima obrade koji uzrokuju procese degradacije zemljišta. A najgore u cijeloj priči je da takav pristup i subvencioniranje i obrade zemljišta je jedan od vrlo bitnih generatora klimatskih promjena. Poljoprivreda kompletno sudjeluje do nekih 30 posto u izlučivanjima stakleničkih plinova, a mi smo i jedina živa vrsta na svijetu koja koristi skoro 40 posto ukupnih kopnenih površina za vlastite svrhe, jer toliko je otprilike poljoprivredne proizvodnje a što postaje jako veliko opterećenje za planet.

► **Znači li to zagađenje, ili nešto drugo? Je li poljoprivreda najveći zagađivač?**

Nije to dobra formulacija. Nije ona najveći zagađivač, ali jeste jedan od tri najveća generatora klimatskih promjena. Postoje mnogo veći zagađivači počevši od teške industrije pa preko tekstilne itd., ali to je samo jedan par rukava to zagađenje. Ako promatramo ukupan otisak koji ostavlja neka djelatnost na planet, što već i sami počinjemo jako osjećati, pojedinačno gledajući proizvodnja cementa je najveći generator jer se ogromna količina i u samoj proizvodnji cementa i u njegovoj primjeni tih stakleničkih plinova, odnosno ugljikovog dioksida izlučuje u zrak. Činjenica je da su se klimatske promjene ubrzale. Ima rasprava jesu li one prirodan proces ili rezultat ljudskog djelovanja, ali u konačnici nije ni bitno jer su se toliko ubrzale da one sad već ozbiljno ugrožavaju neke djelatnosti, među ostalim i poljoprivrednu proizvodnju. Prvi problem koji je vrlo moguće da će se pojaviti u subotičkoj općini, odnosno Telečkoj visoravni je problem s vodom i to ne samo s pitkom nego

i tehničkom. Klimatske promjene ubrzavaju taj problem, a korijen problema leži u melioracijskim radovima koje je započela **Marija Terezija**. Sada se ispostavilo da je taj sustav kanala, akumulacijskih jezera itd. zapravo doveo da mi dugoročno gledajući zapravo gubimo i površinsku i podzemnu vodu. To je još jedan primjer kako čovjek, misleći da je mnogo pametan i izgiravajući Boga, zapravo napravi jako loše čak i ako ima jako dobre namjere. Jedan od polaznih principa tih pionira regenerativne poljoprivrede je bio da prestanu izgiravati Boga i da se pokušaju nekako stopiti s prirodom. Regenerativna obrada može biti jedno od djelomičnih rješenja za klimatske promjene, ne samo na nivou jednog gospodarstva nego i regionalno. Recimo, ja sad u toj jednoj duži imam 7-8 parcela koje su sve u sustavu regenerativne poljoprivrede i moj neki efekt na tu neku mikroklimu je relativno mali. Ali, ako bi 70% parcela bilo u tom sustavu moguće je da bi se stvari promijenile.

► **Postoji li podatak koliko je ljudi prešlo na regenerativnu poljoprivredu.**

To je samo par entuzijasta. Ali tu treba raščlaniti neke stvari. Naime, regenerativna obrada ima i svoju tamnu stranu, a koja je naravno vezana uz krupni kapital. Recimo, jedna velika kompanija sada provodi kampanju koju podvode pod regenerativnu poljoprivredu ali idu na neku lajt varijantu, samo neke prakse iz regenerativne obrade pokušavaju implementirati na tim gospodarstvima, ali ne inzistiraju na nekim ključnim stvarima kao što je izostanak obrade zemljišta. Trenutno ta priča je više marketinškog tipa nego što će dati krajnji efekt, bar što se tiče Srbije. U Mađarskoj znam da to rade onako kako bi trebalo, ali kod nas se to u principu ne događa. Fora je u tome da se uz regenerativnu poljoprivredu formira jedno novo tržište i burza i mogućnost zarade, a to su karbon krediti ili burza ugljičnog dioksida. Te burze postoje širom svijeta. Ima ih EU, Rusija, Kina, Kazahstan, Južna Afrika, Amerikanci, Argentinci, Brazilci... To su burze manje ili više pod regulacijom države i trguju ugljikovim dioksidom.

► **Kako funkcioniraju te burze?**

Ima dvije djelatnosti koje time mogu trgovati. Jedna je poljoprivreda, a druga su multinacionalne kompanije koje izdvajaju CO₂ iz atmosfere i upucavaju u zemljišne šupljine. Takvih ima 10-15, to su velike investicije i jake firme koje podupiru i banke. U poljoprivredi se može napraviti višak po hektaru u ratarskoj proizvodnji koji, ako sustav profunkcionira, može biti tona po hektaru. Trenutno je cijena na europskoj burzi oko 75 eura po toni CO₂ i to može biti neki plus prihod. U pašnjačkom sustavu stočarenja to može biti do 2-3 tone, a recimo šume između 5 i 10 tona vežu CO₂ u zemlju.

► **A kako se to mjeri?**

Najpreciznija su mjerenja da se uzimaju uzorci zemljišta na početku i kraju vegetacije i utvrdi se koliko sadrži organske tvari. Ali je problem da se moraju angažirati ljudi i imati laboratorij koji svi nešto koštaju i cijena pada i gubi se atraktivnost. To se za sada još nije iskristaliziralo i klizava je tema. Drugi način je, što mislim da će i zaživjeti, da će se raditi procjena iz satelita. Naime, i Srbija je u sustavu europskog snimanja katastarskih čestica od 2018. i tu se na svakih pet dana uradi snimanje u različitim spektralnim okvirima i onda softver može uz pomoć umjetne inteligencije razraditi sustav koji je relativno pouzdan za procjenu koliko je CO₂ izlučeno tijekom vegetacije.

► **Držali ste seminare i predavanja na ovu temu. Kakva je reakcija poljoprivrednika?**

Ova tema je kod nas prilično nepoznata još uvijek, a do prije dvije godine nije se ni spominjala. *Nestlé* je zatim pokrenuo kampanju, kao i neke druge kompanije, jer su shvatili da je veći novac u regenerativnoj nego konzervacijskoj obradi. Štos je u tome da se tu vrti puno novca i procjena je da će se poslije 2026. veća količina novca vrtjeti u priči oko regenerativne poljoprivrede nego u sadašnjoj petrokemijskoj industriji. Zato što pruža određene mogućnosti, a naravno kada se puno novaca vrti oko nečega, uvijek postoje i rizici. I sigurno da će biti i nekih struka koje će cijelu priču pokušati odvesti u pogrešnom pravcu ili će stvoriti jednu pogrešnu sliku u javnosti da – ako izbacimo plug, ubacimo pokrovne usjeve, malo cvjetne pojaseve, malo ostavimo žbunja itd. malo agrišumarstva da je to regenerativna poljoprivreda. Međutim, to na žalost nije. To je u najboljem slučaju konzervacijska. Regenerativna po-

ljopprivreda podrazumijeva da vi poslije 10 godina zaista vidite na tom zemljištu da se povećao sadržaj humusa, organske tvari, da to zemljište može čak proizvoditi bez mineralnih gnojiva, fosfora i kalija dok se dušik možda ne može isključiti, da vam se smanje sadašnji troškovi ukupne proizvodnje za jedno 60 do 70% i da vam profitabilnost proizvodnje sa sadašnjih 10 do 15% skoči na recimo 50%. Onda to nešto znači, a konzervacijskom obradom to se ne može postići.

► **Mogu li poljoprivrednici bez stručnjaka sami prijeći na regenerativnu obradu?**

Tehnološki promatrajući, ovaj sustav proizvodnje je mnogo jednostavniji i zahtijeva manje koraka, ali zahtijeva jedan viši nivo znanja. Jer ako u klasičnoj proizvodnji nešto zeznete, uzmete plug, tanjiraču sve to anulirate i to je kraj. A u ovom procesu greška u jednom koraku vodi ka nizu problema u svim drugim i može čak dovesti u pitanje pozitivni ishod usjeva. Međutim, to se sve da naučiti, imamo sada i internet, Youtube. Ali najveći problem je u glavama ljudi. Dosta ih je dolazilo kod mene i ljudi su spremni prijeći na jednoj, dvije parcele. Ali ono na čemu ljudi padaju poslije 2-3 godine je pritisak bliže i dalje okoline. Zato što je izgled same parcele potpuno drugačiji nego što su navikli. To izgleda neuredno, to je jedan korov, što će reći ljudi itd., i na žalost, većina njih podlegne tome. To je jedan razlog što je konzervacijska obrada koja podrazumijeva da imamo što više žetvenih ostataka na površini zemljišta nije toliko proširila iako je sa stručnog aspekta još prije 25 godina jako dobro bila praćena. U EU imaju stagnaciju prinosa još od 90-ih godina. Naravno, mi smo kasnili pa smo taj priključak počeli hvatati oko 2000. i ispucali smo te mogućnosti za desetak godina. Sada imamo jedan trend opadanja prinosa koji većina pripisuje klimatskim promjenama, ali one su vezane i za poljoprivrednu praksu. I tu regenerativna poljoprivreda može donekle kompenzirati te procese s tim da to nije tako spektakularno u smislu da će prinosi odmah biti veći.

► **Koliko je vremena potrebno da se prijeđe na regenerativnu obradu?**

Za sada nemam preciznog odgovora, ali vidim da se većina zemljišta Bačke relativno brzo i bezbolno prilagođava i bezbolan je taj prijelaz. Ali iskustva govore da je to 10-15 godina.

► **Međutim, poljoprivrednici su ušli u kredite, kupili strojeve na kredite za klasičnu poljoprivredu. Što s tim?**

To je jako veliki problem. Sadašnje ekonomsko ustrojstvo gospodarstva je katastrofalno. Ljudi su, na žalost, upali u jednu vražju spiralu zakupa i kredita i to će se vjerovatno za dosta gospodarstava jako loše završiti. Mene više brine to da ljudi i pored toga što postaju svjesni problema nemaju snage promijeniti se, najviše zbog ljudskih slabosti kao što je taština, što će reći drugi, jer ja sam za deset godina postao veliki gazda i sada psihološki nisu spremni za to. Ali, nisu krivi proizvođači. Za to je kriv sustav. Praktično poslije **Ivane Dulić-Marković**, odnosno **Gorana Živkova** više nikada nismo imali jednu konzistentnu agrarnu politiku koja je bila razvojno usmjerena. Uglavnom je bila soci-

jalnog karaktera i zadovoljavala interese nekih lobističkih grupa koje su u tom momentu bile najbliže vatri, ili je prosto služila za to da se hvataju neki politički poeni. Proces napretka i propadanja u poljoprivredi je zbog svoje prirode sporog obrta kapitala i velikog rizika proizvodnje jedan jako spor proces. I prvih desetak godina se nije nešto osjećalo, ali od 2018. se sada već jako osjeća i država to osjeća jer se devizni priljev od poljoprivrede smanjuje. I kako oni re-agiraju? Oni reagiraju tako da su još manje zainteresirani za poljoprivredu, a što govori i izbor ministra. I ne pada im na pamet da nešto poduzmu, a ovo što sada rade je bacanje prašine u oči. Ali ono što bi jedno gospodarstvo koje je došlo do nekog nivoa trebalo uraditi je da sada povuče ručnu kočnicu i pokuša smanjiti kreditno opterećenje, jer u nekim gospodarstvima ona idu do 250 eura po jutru, sa zakupom od 250 to je 500 eura. Vjeovatnoća da će uspjeti na nivou gospodarstva napraviti obrt po jutru od 1.000 eura je jako mali, zbog klimatskih promjena i degradacijskih procesa. Ranije smo uspijevali praviti tih 1.000 eura bruto po jutru, ali sada kad netko radi 500-600 jutara on je bio uglavnom zadovoljan ako mu ostane 20 eura čisto, od toga se moglo živjeti. A tko je malo više stajao na zemlji i nije kupovao skupe automobile, kuće... mogao je plivati. Na žalost, to se sada promijenilo i tih 1.000 eura postaje sve nedostižnije to je sada 700, 800, 900 i tu je problem što im ne ostaje ni tih 20 eura i dosta njih posljednje četiri godine zapravo nije ništa ni zaradio. Do sada su uspijevali to kompenzirati da su uzimali sve više i više zemlje u zakup što je generiralo višu cijenu zakupa. To je zato što nemamo agrarnu politiku koja bi ljudima dala neki okvir u kojem mogu razmišljati. Recimo u Mađarskoj poljoprivredno gospodarstvo može imati u svom vlasništvu 300 ha i još toliko u zakupu i tu je kraj. Preko toga ne može imati. Kod nas toga nema i tu čovjek ne zna kada stati. A tu je i taj revanšizam, ljubomora, dokazivanje, sad ću ja njima pokazati pa kad ga naljute ode u banku i digne kredit, što nije bio problem do prije 3-4 godine. Ali postavlja se pitanje morate li imati sve zelene traktore i male i srednje i velike kategorije.

► **Zašto se ne udruže i kupe zajedno strojeve?**

To je nemoguća misija, gdje je opet sustav kriv jer samo deklarativno podržavaju zadrugarstvo, a zapravo ne. Zato što to nije u interesu ni velikim kompanijama ni velikim trgovačkim lancima jer onda imamo jednog kompaktnog složnog seljaka, jednu ozbiljnu grupaciju koja u jednom momentu može i diktirati cijenu svojih proizvoda, a ovako ih mogu driblati kako hoće. Ali nigdje u svijetu se ljudi nisu dobrovoljno udružili. Morali su prije svega imati neki ekonomski interes ili neku ekonomsku prisilu. Ranije sam često išao u Italiju i tamo su nam rekli, prvo smo pet godina molili, pa smo tri godine prijetili i onda smo uveli porezne olakšice na svim nivoima i za godinu dana su svi ušli u zadruge. Jednostavno, tko nije bio u zadruzi nije mogao dobiti olakšice ili subvencije. Kod nas, međutim, ne postoji politička volja a zadrugarstvo služi za izvlačenje novca iz proračuna. Ima užasno puno sistemskih problema, a uz to ljudi i sami sebe dovode u još teži položaj.

Branko Ištvančić, filmski redatelj

Zavičaj – početak i kraj

Već u petom razredu osnovne škole (Matija Gubec u Tavankutu) Branko je, zahvaljujući svom nastavniku Zoltánu Siflisu (također redatelj), putem osammilimetarske kamere otkrio svijet drugačiji od onoga kojeg je do tada gledao svojim djetinjim očima
*** Malo je što – osim znanja o filmu – Branko ponio u Studentski dom Stjepan Radić u Zagrebu**
*** Branko ne samo da se vraćao i vraća nekoliko puta godišnje nego je svoj zavičaj predočio cijeloj Hrvatskoj kako to nitko prije njega nije učinio**

Da smo praznovjermi kao što vjerujem da većina od nas nije, mogli bismo zaključiti kako je sudbinu **Branka Ištvančića** odredila njegova mama **Giza**. Naime, kao iz neke bajke djeluju njegove riječi o tome kako je sve počelo:

»Moja teta **Mira** mi je pričala kako joj se mama povjerala da je, prije no što nas je rodila, uvijek imala želju da zna što će od nas u životu biti. Budući da sam ja najstariji, ona je poželjela da budem nešto što nitko na Čikeriji nije bio. I, eto... stvarno se nitko s Čikerije ne bavi ovim čime se ja bavim.«

Priča o željama

Kasnije je mama, a toga se već i Branko dobro sjeća, ne jednom požalila što je tako nešto poželjela svom najstarijem djetetu. Već u petom razredu osnovne škole (*Matija Gubec* u Tavankutu) Branko je, zahvaljujući svom nastavniku **Zoltánu Siflisu** (također redatelj), putem osammilimetarske kamere otkrio svijet drugačiji od onoga kojeg je do tada gledao svojim djetinjim očima. Upravo iz radoznalosti da upozna što više detalja iz svijeta filma Branko je uredno kasnio s dolaskom kući iz škole. Mama je, kaže Branko, tada pokušala svoj prvi bezuspješni pokušaj odvratanja svog sina od ljubavi za koju je i danas vezan: nakon jednog roditeljskog sastanka ostala je sa Zoltanom Siflisem (koji mu je bio razredni starješina) i zamolila ga da nekako utječe na Branka da se »odvikne od filma«. U međuvremenu taj porok u Branku toliko se razvio da je još kao osnovnoškolac osvajao općinske i pokrajinske nagrade tadašnje *Narodne tehnike* iz poznavanja filma da bi sve kulminiralo koncem sedamdesetih kada je u Puli osvojio i prvo mjesto na saveznom (jugoslavenskom) natjecanju u istoj kategoriji, snimajući nedugo zatim i svoje prve radove kao što su *Pokretne slike moga dide* i *Berber na biciklu*.

Zlatno doba uslišenja želja da se poništi prvobitna želja za Brankovu mamu uslijedilo je nakon upisa u srednju školu, a još i više od toga kada je – nakon što nije uspio upisati kulturloški smjer – na nagovor bratića **Grge** upisao smjer za prometnika vlakova da bi se nedugo zatim i zaposlio kao pripravnik prometnika vlakova na željezničkoj postaji Donji Tavankut. Te četiri godine za Brankovu su mamu bile uslišenje njenih molbi Sveviš-

Branko Ištvančić s ocem na Čikeriji 1967.

njem: em radi posao koji na Čikeriji nitko prije njega nije, em je doma, em... eeeej – državni posao! Idilu zamišljenog životnog puta malo je narušavao crv sumnje koji se javljao nakon svake Brankove kupovine. Naime, umjesto da se iz grada vraćao s novom garderobom, cipelama ili već stvarima koje su bile privlačne mladim momcima, Branko je kupovao knjige (poglavito one o umjetnosti), gramofonske ploče ili kazete. I... pripremao se za budući poziv. Prvo je 1989. u Novom Sadu bio odbijen, zatim 1991. u Beogradu, da bi 1991. bio primljen na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu.

»Jeeeee, ostavit taki poso i otić čak u Zagreb učit. Imaš lip poso: dobra plata, uniforma, uvik u čistom i vrućem«, govorila je Brankova mama nakon što se ovaj sav sretan vratio s telefonske govornice u Tavankutu gdje i saznao da će od jeseni biti brućoš.

I ona o uzorima

Ali, uzalud. Brankova čvrstina u namjeri omekšala je mamu, koja mu je od tada, skupa s ocem **Stipanom**, bila najveća potpora. Malo je što – osim znanja o filmu što ga je naučio od Zoltána Siflisa ili upio gledajući filmove i čitajući knjige – Branko ponio u Studentski dom **Stjepan Radić** na Savi. Prvi uzor, i to uvijek podvlači i privatno i javno, bio mu je njegov prvi učitelj, a zatim i **Andrej Tarkovsky**, **Ingmar Bergman** i **Federico Fellini**.

»Tarkovsky me je zanimalo zato što je produhovljen i uvijek je isticao tu duhovnu, metafizičku stranu kod reda-

Kao dobar poznavatelj ovdašnjih prilika Branko je, naravno, upoznat i s projektom uspostave Hrvatske drame u okviru Narodnog kazališta. Bez obzira na trenutačne okolnosti, on ističe kako je takva Drama potrebna i ovoj zajednici i ovom gradu:

»Ja to vidim kao realnu potrebu, jer je Subotica nekada imala kazalište u kom su igrane predstave na hrvatskom. Znam da je to sada teško ponovno oživjeti, znam da nemamo ni kadra..., ali makar da imamo jednu predstavu godišnje, da imamo nekakav kontinuitet. To bi bilo dobro i za kulturni život grada općenito i, naravno, i za kulturni život ovdašnjih Hrvata. Imamo mi divnih pisaca koji se mogu uprizoriti i vidim da to **Nevena Mlinko** sjajno radi, ali do realizacije ove ideje treba puno više razumijevanja i podrške. Nažalost, to za sada ne ovisi samo o nama.«

Snimanje kratkog igranog filma *Rastanak* 1993.

telja. Ali, uz to sam u filmu uvijek volio i njegovu životnu stranu, a to je bio Fellini. On me uvijek nasmijavao svojim tragikomičnim prikazivanjem svijeta u kom živimo. I tu je, naravno, Bergman koji ponire u dubine ljudske duše«, reći će Branko o svojim tadašnjim, ali i sadašnjim uzorima, ne krijući da su i njegovi nagrađivani filmovi *Rastanak* (na drugoj godini filmske režije) i *Plašitelj kormorana* (1998., kada je već završio studij), te igrani *Most na kraju svijeta* (2014.) tematski birani i profesionalno rađeni po standardima svojih uzora.

Naš sugovornik ističe i kako je imao sreću da mu je jedan od profesora bio istaknuti hrvatski redatelj **Zoran Tadić** (o kom je kasnije i napisao knjigu *Poetski dokumentarizam Zorana Tadića*), koji je bio veliki zagovornik »čistog dokumentarizma«, odnosno snimanja života onakvim kakav on jest. Branko ne da ne krije nego upravo ističe i da su njegovi višestruko nagrađivani dokumentarci *Bunarman* (2003.) i *Berač kamena* (2005.) rađeni kao »pravi dokumentarci«, što mu je Tadić jednom prilikom i rekao, a redatelj **Petar Krelja** u jednom svom tekstu u *Hrvatskom filmskom ljetopisu* o *Bunarmanu* napisao kako je »Ištvančić razbio dogmu šutljivih ostvarenja«.

U svijetu filma nisu rijetkost rasprave na temu »podjele uloga« u procesu stvaranja: dok se tvrđa struja drži toga da je redatelj »alfa i omega«, koji čvrstom rukom vodi ekipu do posljednjeg kadra, druga, ona mekša, smatra kako je pravljenje filma kolektivni posao u kojemu pravo glasa imaju i oni hijerarhijski niži: glumci, snimatelji, scenaristi..., koji svojim idejama mogu pridonijeti boljoj kvaliteti urađenog, ali i odvesti film malo izvan zacrtanih okvira. Branko smatra kako je »istina« smještena negdje na sredini:

»Snimanje filma je, kao i mnogi drugi poslovi, timski rad: ne može jedan sâm, ali ne mogu ni svi sve. Film je složen proces i tijekom snimanja svi moramo biti ui-

Snimanje filma *Most na kraju svijeta* 2013.

grani. Dakle, da se točno zna tko što radi, ali također i da budem dovoljno fleksibilan i otvoren za druge ideje, a posebno kreaciju. Uz, naravno, svijest o tome da na koncu ja odlučujem, jer ja i potpisujem film. Ja volim slušati druge i mislim da ne treba biti sebičan, jer takav pristup u konačnici pomaže i filmu i redatelju. Od toga nema štete nego samo koristi.»

Nedugo po završetku studija Branko se zapošljava na Hrvatskoj radioteleviziji, na kojoj je još i za vrijeme studija snimio više dokumentaraca (*Slavonski žetveni običaji*, *Zamrznuti kadar*, *Željeznicu guta već daljina...*). U svakodnevnom mravinjaku od dvije-tri tisuće ljudi svoje stečeno znanje prilagođava potrebama nacionalne dalekovidnice nastavljajući snimati uglavnom dokumentarce, među kojima se – osim već spomenutih *Plašitelja* i *Bunarmana* – posebno izdvajaju *Teta Liza* (2002.) i igrani film za djecu *Duh u močvari* (2006.). Tu, naravno, i posredno – a kasnije i neposredno na svojim leđima (kada je prije šest godina dobio otkaz na HRT-u, pa ga ova godinu dana kasnije pod pritiskom sudske odluke morala obešteti i vratiti na posao) – upoznaje »čari politike« od kojih se pri samoj pomisli prosječnom čovjeku okreće želudac. O upljevju jedne od najbesramnijih ljudskih djelatnosti u područje umjetnosti i pokušajima dominacije nad njom do rubova samog kreiranja, kao i vlastitom odnosu na relaciji politika – umjetnost Branko je u više navrata progovarao u hrvatskoj, ali i ovdašnjoj javnosti. Budući da je ponavljanje majka znanja, ajmo opet:

»Politika se, naravno, miješa u sve a tako i u umjetnost. Nekoć smo u Jugoslaviji često gledali ideološke

filmove, a takvih, naravno, ima i danas. Osobno nikada nisam volio takve filmove, a na sreću nikada me nisu niti tjerali da takvo što radim. Za svoje filmove mogu reći da su uglavnom autorski i da sam najčešće, pa i na HRT-u, imao slobodan pristup. Naravno, morao sam raditi i filmove koje inače možda ne bih radio, ali sam od nečega morao živjeti. Čak i neovisno o temi mislim da je moralnost u njima najbitnija i to je neka vrsta vlastite autonomije koju mislim da sam kroz 'redateljski rukopis' sačuvao.«

Darovi kamere

Od Brankovih prvih dana u *Stjepanu Radiću*, pa preko podstanarstva u raznim dijelovima Zagreba i trošenja posljednjih kuna da bi s prijateljem podijelio kruh i paštetu, pa do osnutka *Artizane* i sve veće samostalnosti prošlo je sasvim dovoljno vremena koje skorojevići koriste za brisanje dijelova vlastite biografije. Na maminu, a i sreću ljudi iz zavičaja iz kog potječe, nije se ostvarilo još jedno njeno »proroštvo«.

»Ti se više nikad nećeš vratiti«, urezale su se Branku mamine riječi koje mu je kazala kada je krenuo u Zagreb.

Branko ne samo da se vraćao i vraća nekoliko puta godišnje nego je svoj zavičaj predočio cijeloj Hrvatskoj kako to nitko prije njega nije učinio. Njegovi dokumentarci o slamarkama (*Od zrna do slike*), tamburašima (*Pisme, bande, ljudi*) ili običajima (*Na Vodeni ponediljak*), prikazivani više puta na HRT-u, približili su Bačku i buanjevačke Hrvate i gledatelju u Laslovu i onom na Lastovu, kao i onom u Hodošanu i onom u Grožnjanu. Svoju ljubav prema zavičaju očituje i putem *Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini* u okviru kojega ovdašnju publiku upoznaje s filmskim stvaralaštvom s one strane Dunava, a svoju ljubav prema filmu nastoji prenijeti i na naraštaje koji su sada u godinama kada je i sâm otkrio »drugi svijet« održavanjem filmskih radionica (skupa sa Zoltánom Siflisem) u njegovom Tavankutu čiji je glavni cilj filmsko opismenjavanje.

»Mama, ja ću se uvijek vraćati«, odgovorio joj je na odlasku.

Ako ga i sada prati, mogla je čuti i njegov odgovor za ove novine:

»Kako da se ne vraćam u zavičaj, kako možem zaboravit misto di sam rođen i di su svi moji? Pa kad dođem, ja se ode ličim.«

Zlatko Romić

Kaos po mjeri čovjeka

Kojeg se profesora učenici najradije sjećaju? Pa svakako ne onoga koji bi da opiše nešto ljubičasto, ali ljubičasto koje ne djeluje ljubičasto tako da se učenici pitaju je li to ljubičasto ili nije (parafraza Gervasiusa Twinklenminklenssona) nego nekoga poput profesora **Miodraga Zeca** koji ekonomiju i najvećem duduku objašni tako da ju ne samo razumije nego ga njegovo objašnjenje za gratis još i nasmije.

Jedan od takvih profesora bio je i pokojni **Ranko Radović**, čiji ga studenti još i danas spominju i uzdižu u

sada) mnogo bliži po broju stanovnika. Bit Radovićevog izlaganja u Subotici bio je da ljudima – bilo da je riječ o Senti ili Tokiju – treba omogućiti što humanije uvjete za život, a to se može samo ukoliko se prije izgradnje neke zgrade ili naselja povede računa o ispunjavanju neophodnih uvjeta. Ti neophodni uvjeti su, e tu čovjek već ne mora biti arhitekt ili urbanist, vodovodna i kanalizacijska mreža, asfalt i pločnici, prostor za parkiranje, zelene površine i igrališta, blizina odgojno-obrazovnih i zdravstvenih ustanova, prometna povezanost sa središtem mjesta... I sve to »u umjerenim količinama« kako ne bi došlo do zakrčenja, odnosno zastoja u nekoj od navedenih sfera.

Bili ste zacijelo u Beogradu, pa prosudite sami je li tamo baš tako. Bili ste možda i u Budimpešti ili Beču, pa ih usporedite s Beogradom.

Ali, zašto bi se netko pri zdravoj pameti (ako baš ne mora) preselio u džunglu zvanu Beograd? Pa ima on svoj mir u Subotici. Da, ima ga ako živi na Makovoj sedmici, Šandoru u Srpskom šoru ili negdje oko Zorke. Ali... to je samo privid. Stanovnici tih naselja svakodnevno muku muče s blatnim ulicama jer nemaju asfalt. Ako ga imaju, pune su septičke jame, jer nemaju kanalizaciju. Ako imaju kanalizaciju, nemaju autobus... Uglavnom, da se opet prisjetimo pokojnog profesora Radovića, nešto im od humanih uvjeta za život nedostaje. Ništa bolja slika nije niti u dijelovima bliže centru, pa i u

samom središtu grada. Gradski odbor Zeleno-levog fronta nedavno je javno progovorio o onome o čemu javnost već odavno nagađa, jer se takve stvari uvijek odvijaju »netransparentno« – o korupciji prilikom izdavanja građevinskih dozvola. U prilog njihovoj tvrdnji nisu potrebne diplome ili dokazni materijal, dovoljne su samo oči i zdrav razum, pa da se vidi da se zgrade grade kao da je bombarder iz Drugog svjetskog rata gađao prizemnice u Masarykovoj, Vase Stajića, Subote Vrlića ili već nekoj drugoj »atraktivnoj« lokaciji. Gradi se, dakle, po načelu gdje tko stigne i tko što ugrabi, a da je plan pri tomu – da se malo prisjetimo i Neobaviještenog – »posljedja rupa na svirali«.

Gdje su na takvim mjestima predviđeni prostori za parkiranje, zelene površine, igrališta...? Gdje su nadležni koji izdaju dozvole? Gdje je struka, recimo nepostojeće bivše Društvo arhitekata Subotice koje će ne samo sporadično reći »no-no« nego snagom argumenata i jačinom organizacije spriječiti dalje devastiranje grada koji, ne po broju stanovnika ali po općem urbanističkom kaosu neodoljivo podsjeća na Beograd?

Ali, što bi rekao pokojni tetak **Kalo**: »Nije to rđavo – ko voli.«

Z. R.

nebesa. Ne bez razloga. Ovaj neobični čovjek – koji je dok je bio ministar u Vladi Crne Gore kao službeno vozilo zatražio bicikl, a kada je dao ostavku poklonio ga jednom najboljem učeniku osnovne škole iz Titograda – i prosto je raji (poput doljepotpisanoga) tajne arhitektonsko-urbanističkih znanosti umio objasniti kao profesor Zec ravnopravnost u trgovinskim odnosima Srbije i Kine.

Tako je profesor Radović jednom prilikom na Otvorenom sveučilištu na kraju prošloga tisućljeća Subotičanima pričao o velikim gradovima, posebno ističući razliku između New Delhija i Helsinkija, odnosno Mexico Cityja i Praga. Za New Delhi i Mexico City govorio je kako se njihov razvoj izmakao kontroli, dok je za Helsinki i Prag rekao kako se razvijaju planski tako što se »ne razvijaju«. Odnosno, razvijaju se tako što su državne vlasti u suradnji s lokalnim – i to odavno – zaustavile trend njihovog širenja tako što su i u drugim sredinama razvile manje centre, sasvim dovoljno primamljive da se stanovništvo iz unutrašnjosti ne seli u prijestolnicu. Tako su se – zahvaljujući industriji, sveučilištima, komunalnoj i prometnoj infrastrukturi – Tampere ili Ostrava razvili u sasvim pristojne gradove, »po mjeri čovjeka«, što bi se reklo.

Isto se, naravno, odnosi i na Beograd koji je po svojoj uređenosti i planskom razvoju mnogo bliže New Delhiju ili Mexico Cityju negoli Helsinkiju ili Pragu kojima je (za

Bunjevačka ruva na modnoj pisti

»Onaj praktični dio, koji mi je najdraži jeste da se ta nošnja nosi i do 40 puta godišnje. Jedino tada sve ovo šivanje ima smisla«, rekla je Nada Sudarević

U četvrtak, 13. lipnja, dvorana HKC-a *Bunjevačko kolo* na kratko je postala modna pista. Namjesto svjetski poznatih modnih kreatora, upisana su imena dviju žena koje vole svoje: **Nade Sudarević** i **Ružice Kozma**. S velikom ljubavlju, puno rada i strpljenja sašile su više od 40 »velikih bunjevačkih ruva«, a dio onoga što rade prezentirale su na reviji nošnje u organizaciji Hrvatskog ženskog foruma *CroFemina*.

Osim prekrasnih nošnji koje stilski i materijalima podsjećaju na one s početka XIX. stoljeća, publiku je oduševio i njihova gesta. Ovom prilikom darovale su nošnje HKUD-u *Vladimir Nazor* iz Sombora, HKPD-u *Matija Gubec* iz Tavankuta i HKC-u *Bunjevačko kolo* iz Subotice.

Kako su rekle, misao koja ih je vodila dok su šivale nošnju i u nju utkale tisuće sati, milijune uboda iglom i neopisivu ljubav prema svome blagu, bila je da ju mladi nose. Upravo to razlog je što su učinile ovu gestu, jer samo tako će nošnja živjeti.

Veliko ruvo

»Ideja o reviji rođena je davno, no sada smo stasali da ju možemo i uraditi. Ono što me je osobno dirnulo jest dostojanstvenost i elegancija naših cura koje su ovu reviju nosile kako i priliči«, priča Nada Sudarević i dodaje: »Onaj praktični dio, koji mi je najdraži, jest da se ta nošnja nosi i do 40 puta godišnje. Jedino tada sve ovo šivanje ima smisla. To je za mene najveća vrijednost.«

Za izradu nošnje potreban je odgovarajući materijal, koje autorice nabavljaju u Turskoj, Beogradu i gdje god naiđu na nešto odgovarajuće. No, za jedno *veliko ruvo* potrebno je dva-tri tjedna, a nekad i mjesec dana.

»Ono što je danas prikazano je rađeno posljednjih 4-5 godina, a baš za ovu prigodu sašiveno je novih 10-15 kompleta. Nošnju koju izradimo volimo da se nosi, jer čemu je šivamo ako će stajati u ormaru. U KUD-ovima vidimo da je potreba za *velikim ruvima*, te smo odlučile njima ih i darovati« priča autorica **Ružica Kozma** i pojašnjava kako ona i Nada ovo rade kao hobi, odnosno uz posao koji im je primarni. Nisu imale problema kod »tra-

ženja« cura koje bi nosile nošnju na reviji, naprotiv kako je Sudarević rekla, bilo je više zainteresiranih nego što su imale nošnje.

Kompletna revija bila je jedan iskorak u nešto novo, a za to je zaslužan i **Marin Jaramazović**, koji je bio zadužen za »koreografiju«, odnosno za izlazak modela na modnu pistu, ali i rasvjetu koja je oplemenila i izdigla ovaj događaj. Veliki broj ljudi je uključen u organizaciju i pomoć oko revije nošnje, dok je skupa s autoricama za cure bila zadužena **Dunja Šimić**, a za momke Marin Jaramazović.

»Ruvo koje sam nosila nekada su nosile *snaše*. Izuzetna mi je čast i drago da su mene pozvali i da sam imala priliku biti dio ovog događaja. Nada i Ružica su imale puno posla, a mi smo imale svega par proba i reviju, ali smo uživali i nama folklorasima je nositi nošnju samo ponos, nikako teret«, rekla je jedna od modela **Anja Boro- vić**.

O reviji nošnje modna kreatorica **Marija Šabić** između ostaloga je rekla:

»Svim srcem podržavam ideju izrade novog tradicijskoj ruva, kao iskoraka i napretka u evaluacije bunjevačke svečane nošnje. Tradicija je kao naše sidro i uzor, ali estetska evolucija naše divne bunjevačke nošnje baš s ovakvim većim ili manjim usavršavanjima, promjenama, prilagođavanjima, a da pri tom ne gubi autentičnost pravi je put. Radost stvaranja je nemjerljiva kada je povezana s estetikom, tada postaje životna nagrada«.

Revija za pamćenje

Događaju su nazočili i izaslanik Hrvatskog sabora **Gordana Jandrokovića** i saborski zastupnik **Goran Ivanović Lac**, te predsjednica HNV-a i zastupnica u Hrvatskom saboru **Jasna Vojnić**.

Ovom prigodom Ivanović je naglasio kako je šivanje ovakve nošnje prva ljubav utkana u nju, dok je gracioznost kojom su djevojke i momci iznijeli reviju ono što kompletira samo ruho i zaokružuje cjelinu. Također, istaknuo je:

»Budite ono što jeste. Malo je ovakvih prilika i malo ovakvih ruva, i naroda koji s tolikim ponosom, žarom i srcem nosi svoje ruho.«

»Moramo biti svjesni da su iza ovoga dani i noći rada, puno detalja i da to nije jednostavno. Gracioznost s kojom su mladi nosili nošnju i ljubavi prema njoj govori što je očito: da je nošnja mladim važna, te hvala svima koji su doprinijeli da je oni zavole«, rekla je među ostalim Vojnić i dodala kako se ovim primjerom pokazalo da tradicija i tehnika današnjice mogu biti atraktivni spoj.

Darovana nošnja otići će između ostalog i u HKUD *Vladimir Nazor* u Sombor čiji predsjednik **Tomica Vuković** nije skrivao radost, ali i iznenađenje ovom gestom.

»Zaista sam ostao iznenađen i presretan što smo dobili dvije prekrasne nošnje. Imamo u planu šivanje nove nošnje, ali ovaj dar je nešto što nismo očekivali. Sve ukupno je bilo fantastično. Iskreno, u Hrvatskom domu nisam nikada imao priliku vidjeti ovako nešto, a naša želja je prikupiti staru originalnu nošnju, koja se čuva na salašima i prikazati je na jednom mjestu, ali o tome ćemo kad dođe do toga«, kaže Vuković.

Oduševljena je bila i predsjednica HKPD-a **Matija Gubec** iz Tavankuta.

»Puna sam emocija, ovo je bilo fantastično. Cure su graciozno nosile nošnju i bilo je uživanje. Mislim da je ovo dobar iskorak. Osim toga, iznenađena sam i dirnuta ovom gestom i darom koji smo mi kao društvo dobili. Dvije nošnje koje ćemo čuvati i radosno nositi«, rekla je **Mira Tumbas**.

Najveći broj, čak 14 kompleta nošnje, dobio je HKC *Bunjevačko kolo* u kojem su svoj rad za folklor Nada i Ružica i započele:

»Dirnuti smo i zatečeni ovim činom. Nada i Ružica su u posljednje četiri godine za *Bunjevačko kolo* šivale veliki broj nošnji, ali isto tako su nebrojeno puta pomagale i radile za naše folklorashe i to na dobrovoljnoj bazi. Njihova izuzetna poštivnost se i sada pokazala i dokazala njihovu ljubav prema nošnji. Čast nam je bila ustupiti prostor za ovakav događaj i ustupiti naše ljudske resurse«, rekao je predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin**.

O reviji nošnje

Na reviji nošnje bio je i direktor UBH-a *Dužijanca* i ljubitelj nošnje je, te autor monografije *Blago iz dolafa* **Marinko Piuković**, koji je rekao:

»Nadi i Ružici pohvale za rad, ne samo za šivanje, nego za sve detalje o kojima su vodile računa. Mislim da je zajednica bogatija s velikim fondom nošnji, ali i ono što je najvažnije stvorila se prilika da i pojedinci mogu šivati sebi vlastitu nošnju. Vrlo je značajno što su svojom ustrajnošću sve ovo uspjele napraviti i na ovakav način prezentirati. Zaljubljenik sam u stare komade nošnje, ali ovo me podsjeća da su i današnji *rariteti* nekada bile nove nošnje, te će tako za naredne generacije i ove nošnje biti *rariteti*. Time je ovo što one rade veliko i značajno.«

Dio ove nošnje sigurno će se prikazati na brojnim folklornim manifestacijama, ali i na ulicama Subotice, ako ne prije, onda za veliku *Dužijancu*.

Ž. V.

Godišnji koncert pjevačkog zbora *Odjek* u Zemunu

Sljednici stoljetne tradicije

Pjevački zbor *Odjek*, koji djeluje u okviru Zajednice Hrvata *Ilija Okrugić* iz Zemuna, održao je 16. lipnja godišnji koncert u župnoj crkvi Blažene Djevice Marije u Zemunu. Pod dirigentskim vodstvom **Nine Fuštar** i uz klavirsku pratnju **Zorana Đorđevića** izveli su duhovnu katoličku i svjetovnu glazbu, skladbe različitih žanrova iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine i pjesme iz mjuzikala, a član zbora **Andrej Kukuruzar** predstavio se na violini.

Pjevački zbor *Odjek* formiran je krajem 2013. i početkom 2014. godine. Kroz izvođenje duhovnog i svjetovnog programa nastoji nastaviti rad istoimenog zbora osnovanog davne 1896. godine.

»Naš amaterski zbor nije veliki. Broji od 15 do 23 člana. Naša vrata uvijek su otvorena za nove članove. Često nam ljudi dolaze na nečiju preporuku ili nas čuju na koncertu i žele nam se pridružiti. Trudimo se da naš repertoar bude što raznovrsniji, bogat je i imamo više od 60 pjesama. U ovoj godini sudjelovali smo na Ekumenskim susretima u Zemunu, zatim na Božićnom koncertu u našoj župi. Pjevali smo na manifestaciji *Srijemci Srijemu*, za Dan državnosti Hrvatske i bili smo na gostovanju u Staroj Pazovi. Pripremamo se za sljedeće nastupe u našoj župi i rado ćemo se odazvati svakom pozivu. Ponosna sam što postoji i djeluje hrvatska udruga u Zemunu, samo bih voljela da imamo više mladih članova«, kaže voditeljica zbora **Nina Fuštar**.

Osim zbora *Odjek*, u udruzi Zajednice Hrvata Zemuna *Ilija Okrugić* radi knjižnica i povijesna sekcija. Rad svih sekcija odvija se u prostorijama župe.

»U knjižnici imamo 3.000 knjiga. Povijesna sekcija radi na prikupljanju povijesne građe župe Zemun. Uskoro

očekujemo tiskanje monografije o povijesti župe. U radu sekcija aktivno je oko 30 članova. Zadovoljan sam aktivnošću članova koji vrijedno rade na očuvanju naše baštine. Za ovu godinu mogu reći da je prema aktivnostima bila prosječna. Očekujemo da ćemo i ubuduće predano raditi na očuvanju kulturne baštine, jer je izuzetno važno nastaviti kontinuirane aktivnosti«, navodi predsjednik zemunske udruge **Branko Kajić**.

Veliku podršku u radu članovi udruge imaju od župnika, preč. **Joze Duspare**.

»Kad smo osnivali zbor *Odjek*, želja mi je bila evocirati uspomenu na one koji su zbor osnovali davne 1896. godine. Zbor je u to vrijeme bio veoma uspješan. Kroz rad zbora želimo svjedočiti kontinuitet hrvatstva u Zemunu. Nije isto kao nekada, ali ima nas i nastojimo pjesmom ojačati naš identitet. Podržavam rad naše udruge kao i rad drugih udruga, jer smatram da je očuvanje kulture važan za identitet Hrvata koji žive na ovim prostorima. Svjesni smo da je današnje vrijeme teško za opstanak hrvatskih udruga i zato je važno da i mi župnici svesrdno podržavamo i pomažemo rad čuvara kulture«, ističe preč. Duspara.

Osim zemunskih župljana, koncertu su prisustvovali **Davorka Velicki Čičak** iz Vele-

poslanstva Republike Hrvatske u Beogradu i **Ninoslav Radak** u ime HNV-a. Pokrovitelji koncerta u su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatsko nacionalno vijeće, Osječko-baranjska županija i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

S. D.

Tamburaški orkestar HKPD-a *Matija Gubec* u Rumi

Novi repertoar za godišnji koncert

Koncerte koje organizira HKPD *Matija Gubec* iz Rume uvijek posjećuje veliki broj ljubitelja tamburaške glazbe. Tako je bilo i ove godine na godišnjem koncertu tamburaškog orkestra rumske udruge koji je održan 15. lipnja u Kulturnom centru *Brana Crnčević* u Rumi. Članovi tamburaškog orkestra i vokalni solisti, predvođeni dirigentom **Dragutinom Škrobotom**, predstavili su publici novi repertoar.

Poticaj mladima

Nazočne je pozdravio predsjednik HKPD-a *Matija Gubec* **Zdenko Lanc**. Zahvalio je svima što su došli podržati godišnji koncert i uživati u tamburaškoj glazbi.

»Od našeg posljednjeg predstavljanja nije prošlo ni pola godine. Velikim trudom i zalaganjem naših članova orkestra uspjeli smo stvoriti potpuno novi repertoar.

upravo iz razloga što radimo nove i teže kompozicije. Postoji i škola tambure za mlađe članove. Stalno nalazimo načine kako animirati djecu da nam se pridruže. Zadovoljan sam odzivom, ali uvijek može bolje.«

Već idućeg mjeseca članovi HKPD-a *Matija Gubec* gostuju u Bosni i Hercegovini. Na poziv HKUD-a *Gromovnik Novi Šeher* predstaviti će se cjelovečernjim koncertom. Predstavnici udruge iz Bosne su prvi puta prisustvovali koncertu u Rumi.

»Bila mi je čast biti na koncertu. Veliki broj ljudi koji je došao uživati u koncertu dovoljno govori o kvaliteti njihovog sviranja. Bit će mi drago da ih ugostimo i da se svojim skladbama predstave i našoj publici u središnjoj Bosni«, ističe predsjednik Skupštine HKUD-a *Gromovnik* **Marinko Kelavić**.

Podrška institucija

Energija koja je poticala rad naših amatera proističe iz ljubavi prema tamburi i želje i potrebe za očuvanjem naše tradicije i kulturne nematerijalne baštine. Kako bismo i ubuduće mogli nastaviti s radom potrebno je stalno poticati djecu i mlade da se uključe u našu školu tambure«, istaknuo je Lanc.

Članovi tamburaškog orkestra i vokalni solisti predstavili su se s 13 skladbi klasične glazbe, narodnih, starogradskih, zabavnih i romskih pjesama.

»Trudimo se napraviti novi repertoar, ali i zadržati stare pjesme posebno rado slušane kompozicije **Josipa Jurce** koje su utkane u naše Društvo«, kaže voditelj tamburaškog orkestra. **Dragutin Škrobot** dodaje: »Članovi orkestra su redovni na probama i zainteresirani su za rad

Opunomoćeni ministar u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu **Davorka Velečki Čičak** i menadžerica ZKVH-a **Senka Davčik** čestitale su rumskoj udruzi na kontinuiranom i uspješnom radu. Davčik je uručila rumskoj udruzi 50 glazbenih albuma u kojima se predstavlja tamburaška praksa i bečarac vojvođanskih Hrvata. Albumi su plod projekta ZKVH-a pod nazivom »Tamburaški troplet vojvođanskih Hrvata«.

»Kako je tamburaška glazba prisutna u svim dijelovima Vojvodine gdje žive Hrvati, a jednako tako i bečarac, na albumu se predstavljaju ova dva elementa bogate nematerijalne baštine kroz sviranje i pjevanje među Srijemcima, Šokcima i Bunjevcima kroz petnaest tradicijskih glazbi. Cilj producenta i izvođača je snimanjem i promocijom ovih skladbi zabilježiti ih u kvalitetnoj i autentičnoj izvedbi, sačuvati ih od zaborava i dalje promovirati na kulturnim događanjima u hrvatskoj zajednici«, izjavila je Davčik.

Hrvatsko nacionalno vijeće predstavljao je član IO HNV-a zadužen za kulturu **Denis Lipozenčić**.

Koncert je bio humanitarnog karaktera. Sva prikupljena sredstva bit će donirana za liječenje mladića iz Rume. Pokrovitelji koncerta su Općina Ruma, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture Republike Srbije, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine, Pokrajinsko tajništvo za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i Hrvatsko nacionalno vijeće.

S. D.

Dužijanca malenih

Upoznati, zavoljeti i čuvati

Mali bandaš Marko Mamužić dolazi iz župe Presvetog Srca Isusovog iz Tavankuta, a mala bandašica Anastazija Dulić iz župe svetog Josipa Radnika iz Đurđina

Programom u Đurđinu, u subotu 15. lipnja započela dvodnevna manifestacija XVII. *Dužijanca malenih* koja se održava u sklopu subotičke *Dužijance*, a u organizaciji Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*. Prvog dana manifestacije, na salašu Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*, pored crkve u Đurđinu, održane su interaktivne radionice i kviz na temu risa, nekadašnjeg ručnog košenja žita, dok je sutradan održana svečana misa zahvalnica u katedrali sv. Terezije Avilske s brojnom djecom u bunjevačkoj nošnji, predvođenima malim bandašom **Markom Mamužićem** i malom bandašicom **Anastazijom Dulić**.

Aktivnosti za preko 80 djece

Djeca su u Đurđinu uz risara **Stipana Kujundžića** imali priliku vidjeti kako se žito nekada kosilo te su se i sami okušali u risu. Kako je rekla predsjednica organizacijskog odbora *Dužijance malenih* **Tanja Dulić**, više od 80 djece iz Subotice i okolice, kao i iz Ivankova u Hrvatskoj, cijeli su dan uživali u druženju i zanimljivim aktivnostima.

»Poanta *Dužijance malenih* je kroz igru i edukativne radionice približiti djeci tradiciju kako bi je zavoljeli i čuvali. Trudimo se uraditi sve tako da se dopadne djeci. Ove godine smo imali eksperimentalnu radionicu risarenja, pripremili smo edukativni film o risu, te smo nakon filma spojili tradiciju i moderne tehnologije. Djeca su se putem svojih mobitela u ekipama natjecala u nagradnom kvizu *kahoot* na temu risa potkrijepljeni informacijama iz filma kojeg su netom prije pogledali«, rekla je Dulić.

Predsjednica organizacijskog odbora *Dužijance malenih* ističe kako im je cilj stvoriti ljubav prema *Dužijanci* kod mlađih naraštaja, jer oni, kako kaže, kao starija generacija sve ovo rade volonterski te žele okupiti oko sebe buduću

generaciju ljudi koji će također ovo raditi iz ljubavi prema *Dužijanci*.

»Uz sve što smo naveli, organizirali smo i radionicu čišćenja žita kako bi na misi djeca to vlače podijelila. Svi sudionici su dobili majice, prvi put u crvenoj boji sa zlatnim tiskom. Imali smo i goste iz općine Ivankovo, došli su sa svojom djecom. To je jedna od divnih suradnji na koju smo ponosni«, rekla je Tanja Dulić.

Krešimir Mataković, voditelj dječje sekcije Kulturno-umjetničkog društva *Ivan Goran Kovačić* iz općine Ivankovo rekao je kako su poučeni iskustvom od prošle godine i divnim prijemom organizatora imali želju za ponovnim pozivom za dolazak na *Dužijancu malenih*.

»Drago mi je što surađujemo međusobno, ekipa iz HKC-a *Bunjevačko kolo* bila je kod nas na manifestaciji *U srcu mi zavičaj*, na taj način stvaramo blisku i aktivnu suradnju. Došlo je 32 od 60 djece koliko imamo u našem društvu. To je broj kojim se izuzetno ponosimo jer tako čuvamo tradiciju«, rekao je Mataković.

Svečana misa zahvalnica

U nedjelju, 16. lipnja u katedrali sv. Terezije Avilske nastavljena je manifestacija *Dužijanica malenih*, koja je okupila brojnu djecu i njihove obitelji, te goste iz općine Ivankovo. Centralni događaj bilo je misno slavlje koje je predvodio župnik **Stjepan Beretić**. Tijekom mise djeca su zahvalila za kruh svagdašnji te su izrazila zahvalnost za završetak školske i vjeronaučne godine.

Mali bandaš Marko Mamužić učenik je trećeg razreda OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta i dolazi iz župe Presvetog Srca Isusovog. Mala bandašica je Anastazija Dulić pohađa treći razred OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu i dolazi župe sveti Josip Radnik.

Nakon misnog slavlja djeca su se okupila u zajedničkom kolu, pridruženi glazbi tamburaškog sastava *Ruže*. Mali bandaš i mala bandašica sudjelovat će i na središnjoj proslavi *Dužijance*. Druženje je nastavljeno na zajedničkom ručku u prostorijama HKC-a *Bunjevačko kolo*, gdje su djeca predala kruh predsjednici Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća **Karolini Bašić**.

»Hvala inicijatorima i organizatorima koji kroz ovu manifestaciju uče djecu da budu zahvalni Bogu za milost, plodove i žetvu, koja će, vjerujemo, i ove godine biti uspješno završena. Isto tako hvala i djeci koja su danas ovdje, koja su uključena u *Dužijancu malenih*, jer oni svjedoče da naš narod i naša *Dužijanica* imaju budućnost, jer upravo na ovaj način oni čuvaju naše običaje, tradiciju, identitet i kulturnu baštinu. Draga djeco, budite ponosni na ono što imate i nikada nemojte zaboraviti tko ste. Nek je blagoslovljena ova, a i svaka sljedeća *Dužijanica*«, rekla je Bašić.

Sponzori manifestacije bili su Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture Republike Srbije i Grad Subotica.

I. U.

Dužijanica 2024. – najava

22. lipnja – U organizaciji Udruge bunjevački Hrvata *Dužijanica*, bit će održana VIII. Etno radionica pravljenja tarane – program počinje u 9 sati na *Risarskom salašu*. Ova etno radionica ima za cilj pripremiti taranu za natjecanje u kuhanju tarane, koje će biti dio manifestacije *Takmičenje risara*.

Iskusne žene, čuvarice ovog drevnog umijeća, sudjelovat će kao instruktorice, dijeleći svoje vještine i znanje s onima koji žele naučiti praviti taranu na tradicionalan način. Organizacijski odbor poziva sve zainteresirane da se pridruže i otkriju tajne tradicijskog pripremanja.

25. lipnja – Priskakanje vatre na sv. Ivana Cvitnjaka – dvorište Risarskog salaša u Đurđinu – u 19 sati

7. srpnja – *Dužijanica u Bajmaku* – crkva sv. Petra i Pavla apostola – u 10 sati

13. srpnja – *Takmičenje risara* – njiva kraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu – u 6.30

14. srpnja – *Dužijanica u Žedniku* – crkva sv. Marka Evanđeliste – u 9.30

21. srpnja – *Dužijanica u Tavankutu* – crkva Presvetog Srca Isusova, Tavankut – u 10.30

24. srpnja – Postavljanje izloga u središtu grada za natjecanje aranžera izloga – Subotica – tijekom dana

27. srpnja – Natjecanje u pucanju bičevima – njiva kraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu – 18 sati

28. srpnja – *Dužijanica u Maloj Bosni* – crkva Presvetog Trojstva u Maloj Bosni – u 10 sati

Kad ljubav preraste u posao

»Zbog korone su cijene repromaterijala otišle jako gore i nisam više mogao tako jeftino proizvoditi ambalaže za pića. Inflacija nakon korone je dodatno otežala posao jer je platežna moć građana veoma oslabila tako da su moje ambalaže za piće postale luksuz. Kako bih premostio taj izazov, registrirao sam maloprodajni objekt u kojemu se pored kutija prodaju i pokloni«, kaže Temunović

Tomislav Temunović iz Subotice prije četiri godine otvorio je maloprodajni objekt *Drvene kutije i pokloni* u kojemu prodaje proizvode koje sam izrađuje. Kaže, njegova priča u ovome poslu započela je još 2017. kada je usavršio rad na CNC strojevima.

»Shvatio sam da s tim strojevima mogu odgovoriti na svu današnju potražnju za dekorativnom ambalažom«, kaže Temunović.

»Obuci me«

Prve poslovne ugovore Temunović je sklapao upravo za proizvodnju kutija i ambalaža kojom su tvrtke ili mali poduzetnici promovirali svoj proizvod. Vremenom je priča s ambalažama prerasla u asortiman od 200 proizvoda čiji je svaki detalj osmislio i izradio naš sugovornik. Kako kaže, ono što ga izdvaja od drugih je personalizacija poklona.

»Zbog korone su cijene repromaterijala otišle jako gore i nisam više mogao tako jeftino proizvoditi ambalaže za pića. Inflacija nakon korone je dodatno otežala posao jer je platežna moć građana veoma oslabila tako da su moje ambalaže za piće postale luksuz. Kako bih premostio taj izazov, registrirao sam maloprodajni objekt u kojemu se pored kutija prodaju i pokloni. Tu sam se direktno obratio građanima, tj. kupcima. Sada radim isključivo serije. Imam set naših kutija na koje mogu uraditi brendiranje po potrebi. Eventualno novu kutiju mogu izdizajnirati ako se javi ozbiljan kupac kojemu treba veća količina. Lijepo surađujem sa subotičkim proizvođačima rakije i vina, ali i destilerijama diljem Srbije. Recimo, kada su *Dani vina* na Paliću veoma sam zauzet jer imam nekoliko proizvođača koji mi dođu netom prije i kažu: 'Znaš ono moje, obuci me'. Dolaze mi proizvođači koji nemaju niti logo niti ništa, ali uspijem napraviti priču i za njih. Lijepo surađujem i s cvjećarnicama koje najviše poručuju korpice za cvijeće i

pikove (natpise za sretan rođendan itd.), radim sa salonima za poklone kojih ima dosta po Subotici itd.

Violina kao držač za vino

Temunović se nakon završene srednje škole za grafičara uposlio izvan struke gdje je radio 20 godina. Sve te

kretnica u mojem životu dogodila se prije sedam godina kada sam shvatio da sam dovoljno sazreo za vlastiti biznis. Dizajniranje i izrada drvenih kutija je u to vrijeme bila potpuno nova u gradu pa i državi. Bio je veliki rizik ostaviti sve iza sebe i krenuti u nešto novo, rekao bih da je bilo skroz avanturistički. Isplatilo se riskirati jer sam vidio mnogo dalje nego ostali u ovome poslu. Sve ono što vidite u trgovini i na sajtu produkt je mojega dugogodišnjeg rada i učenja u području grafičkog dizajna. U ovom poslu je samo nebo granica«, kaže Temunović.

Od svih proizvoda Temunović kao najdraži izdvaja držač za bocu vina u obliku violine. Kaže, do detalja ga je razradio i to je njegova poslovna osobna iskaznica.

Najveća potražnja pred Novu godinu

Temunović je u svojoj firmi jedini uposlenik. Kaže da je za ovakav posao gotovo nemoguće pronaći radnike, jer se svakodnevno treba osmišljavati nešto novo, pratiti trendove i tržište. Upravo zbog nedostatka vremena niti ne prodaje online, već mu sajt služi kao katalog proizvoda s aktualnim cijenama.

»Ja sam i modelator i maketar i grafički dizajner i čovjek koji nabavlja materijal i trgovac. Iako trgovina ima radno vrijeme, ja nemam. Ovaj posao se radi 0-24 jer uvijek gledam da imam nove proizvode, da od obične kutije napravim priču. Kada je gužva, kao recimo pred Novu godinu, obitelj mi uskače u pomoć«, kaže Temunović.

U obitelji je imao veliku potporu i na samom početku poslovanja, ističe Temunović.

»Supruga mi je bila najveća podrška od samog početka. Ona je svoj zanat u jednom razdoblju stagnirala kako bi meni mogla biti vjetar u leđa. Najviše mi je pomagala u vođenju financija, dok me nije osposobila da daljeguram sam. I djeca su mi bila velika pomoć u početku«, kaže Temunović.

Navodi on kako se proizvodi prodaju po sezonama. Najveća je potražnja za poklonima pred Božić i Novu godinu, nakon čega ubrzo dolazi Dan zaljubljenih, 8. ožujka, Uskrs, mature te se nakon godišnjih odmora već kreće raditi novi program za Božić. Tema koja je uvijek prisutna i aktualna je odlazak u mirovinu. Što se tiče cijena, Temunović smatra da su više nego pristupačne, a olakšavajuća okolnost mu je, navodi, što ima svoj poslovni prostor te ne mora cijenu zakupa uračunavati u cijenu proizvoda.

Temunović kaže kako sada već ima puno registriranih firmi koje se bave izradom kutija i poklona od pločastog drvenog materijala te da uskoro planira proširiti poslovanje na nešto novo, jer smatra da će se tržište zasititi. Nagovijestio nam je kako su materijali kojima planira raditi u budućnosti pored drveta i kamen, plastika, porcelan i metal.

J. D. B.

godine grafički dizajn mu je bio kaže kao hobi, odnosno ljubav koju njeguje. Prije nekoliko godina ta ljubav je prerasla u posao, zbog čega je Temunović veoma zadovoljan, jer, kaže, konačno radi ono što voli, posao mu više nije stres i uživa u svakom radnom danu i izazovu koji on donosi.

»U jednom momentu shvatiš da više ne možeš raditi ni za koga, da želiš biti sam svoj gazda i to je to. Ta pre-

Festival dječjeg stvaralaštva u Tavankutu

»Djeca su ukras svijeta«

Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Matija Gubec* iz Tavankuta organizirao je u nedjelju, 16. lipnja, 29. festival dječjeg stvaralaštva *Djeca su ukras svijeta* koji je održan na ljetnoj pozornici etno salaša *Balažević*.

Na Festivalu su sudjelovala djeca iz osam KUD-ova iz Vojvodine, Mađarske i Hrvatske. Uz domaćine iz *Gupca* pjesmom i plesom mnogobrojnoj publici predstavili su se članovi Kulturno-prosvjetnog društva *Jedinstvo – Egység* iz Bajmaka, Kulturno-umjetničkog društva željezničara *Bratstvo* iz Subotice, Kulturno-umjetničkog društva *Rokoko* iz Čikerije (Mađarska), Slovačkog kulturno-umjetničkog društva *Heroj Janko Čmelik* iz Stare Pazove, Hrvatske kulturne udruge *Antun Sorgg* iz Vajske, Kulturno-umjetničkog društva *NERA* iz Novog Sada te Kulturno-umjetničkog društva *Posavac* iz Vrbanje (Hrvatska).

Prisutne je pozdravila i predsjednica *Gupca* **Mira Tumbas** te je sudionicima udijelila zahvalnice.

Festival je održan kao šesta manifestacija *Tavankutskog kulturnog lita 2024*.

J. D. B.

Filmska radionica u Tavankutu

TAVANKUT – U organizaciji Inovativne mreže i Udruge za audiovizualno stvaralaštvo *Artizana* iz Zagreba u Tavankutu se održava višednevna filmska radionica *Kad se male ruke slože*. Radionica se održava 20. i 21. lipnja i 24. i 25. lipnja u mjesnoj Osnovnoj školi *Matija Gubec*. Polaznici su učenici viših razreda osnovne škole koji će ovom prigodom moći naučiti osnove filmskog snimanja i medijske pismenosti. Na kraju radionice polaznici će snimiti kratki promotivni film o svojoj školi koji će biti kasnije javno prikazan. Voditelji radionice su filmski redatelji **Branko Ištvančić** i **Zoltán Siflis**. Voditeljica učeničke grupe je nastavnica **Ivana Horvat**. Radionica *Kad se male ruke slože* održava se uz potporu Grada Subotice.

Žigmanov u časopisu Republika

ZAGREB – U novom dvobroju (3-4 /2024.) časopisa *Republika* Društva hrvatskih književnika objavljen je izvadak iz poeme **Tomislava Žigmanova** *Intime rasapa prašina dana* u rubrici *Poezija*. Žigmanov je član ovog društva, glavni urednik časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, a poezija je konstanta njegova književnog izričaja.

Muzika i pjesma iz Bačke

BAJA – Na poziv Zavoda za kulturu vojvođanskih Mađara, u IPA projektu pod nazivom *Border that unites us* (*Granica koja nas spaja*) sudjeluje i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. U sklopu IPA programa, u subotu, 22. lipnja, u Baji (Mađarska), u Bunjevačkoj etno kući, bit će priređen program pod nazivom *Muzika i pjesma iz Bačke*. Hrvatsku zajednicu iz Srbije u sklopu tog programa predstaviti će pjevačka grupa *Prelje* HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice. Početak je u 18 sati.

Likovna kolonija Panon Subotica

PALIĆ – XI. saziv Likovne kolonije *Panon – Subotica*, u organizaciji HLU *Croart*, bit će održan za vikend, 22. i 23. lipnja, na Paliću. Sjedište kolonije bit će Studentsko odmaralište Palić, a sudjelovat će slikari iz Srbije, Hrvatske i Mađarske. Izložba nastalih radova i zatvaranje kolonije je u nedjelju, 23. lipnja, u 16 sati.

Priskakanje vatre u Đurđinu

ĐURĐIN – *Priskakanje vatre* uoči blagdana sv. Ivana Cvitnjaka, u ponedjeljak, 25. lipnja, bit će održano u dvorištu Risarskog salaša pored crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu, s početkom u 19 sati. Program podrazumijeva paljenje i *priskakanje vatre*, koju će *priskakati* članovi fol-

klornih skupina, djeca i ostali posjetitelji. Uz *priskakanje vatre* veže se i običaj da mlade djevojke, jedna drugoj, ispletu vijenac od ivanjskog cvijeća, te će s time na glavi odigrati nekoliko bunjevačkih igara. Organizator manifestacije je UBH *Dužijanica* u suradnji sa župom sv. Josipa Radnika u Đurđinu.

Hrvatska riječ i ZKVH na Hrvatskom iseljeničkom kongresu

PULA – *Hrvatski iseljenici i potencijal za budućnost Hrvatske* tema je 6. Hrvatskog iseljeničkog kongresa koji će od 27. do 30. lipnja biti održan u Puli. Na temu *Broj Hrvata u Vojvodini/Srbiji i izazovi opstanka kroz markere kulturnog identiteta* izlaganje će imati glavna i odgovorna urednica *Hrvatske riječi* **Zlata Vasiljević** i ravnateljica ZKVH-a **Katarina Čeliković**.

Hrvatski iseljenički kongres održava se od 2014. s ciljem umrežavanja i povezivanja iseljene i domovinske Hrvatske.

**ZAVJETNO
ZAVIČAJNI
DAN
VAJSKA**
2. VII. 2024.
župa sv. Jurja

17 sati
Sveta misa s procesijom
predvoditelj
v.č. Stipan Bošnjak

18:30 sati
Kulturni program

Večera u Šokačkoj kući u 20 sati.

21. lipnja 2024. 29

Završeni 8. Dani Antuna Gustava Matoša

Priče, stihovi, glazba i okusi

Nakon Subotice, Đakova, Tovarnika, Plavne i Beograda završetak programa *Matoševih dana* i ove godine je priređen u Zagrebu, programom održanim na Matošev rođendan, 13. lipnja. Program je započeo na Mirogoju gdje su u ime svih suorganizatora manifestacije ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković** i dopredsjednik Društva hrvatskih književnika **Mirko Čurić** položili vijenac na grobnicu obitelji **Antuna Gustava Matoša**. Potom su se uputili na popularni *Štros*, do Matoševog spomenika na

kojem je i ove godine skupina mladih zagrebačkih intelektualaca – stekliša – ostavila vijenac i priložila prigodne pjesme posvećene Matošu.

U Društvu hrvatskih književnika uslijedila je završnica višednevnih događanja pod sloganom *AGM kao nadahnuće*. Skup je pozdravila i predsjednica DHK-a **Hrvojka Mihanović Salopek**. Ravnateljica ZKVH-a Katarina Čeliković istaknula je radost što smo ponovno u Matoševom Zagrebu, što nas AGM i nakon 110 godina od smrti ponovno okuplja i nadahnjuje.

Konglomerat reinterpretacija

Predstavljena je zbirke kratkih priča nadahnutih Matošem – *AGM kao nadahnuće* (Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, Osijek, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, Općina Tovarnik; Subotica-Osijek-Tovarnik, 2024.). O koncepciji zbirke i najuspjelijim pričama govorila je mlada književ-

nica, jedna od uvrštenih autorica, književna kritičarka i znanstvenica **Marija Pavković Baković**.

»Svatko od autora zbirke pokazao je širok konglomerat reinterpretacija Matoševih priča koje su nas inspirale u različitim smjerovima. To je rezultiralo stilskim pluralizmom i jedinstvenošću svake od ovih priča. Tako se motivski raspon proteže do vrlo zanimljivih i potentnih točaka koje se međusobno isprepliću i neizravno nadopunjavaju. Nesvjesno je stvoren sklad i koherentnost zbirke kratkih priča koju bi se potencijalno moglo proučavati i kao knjiga jedne velike priče«, navela je Pavković Baković.

Okusi jučerašnjeg svijeta

Dramski umjetnik **Joško Ševo** interpretirao je dvije najbolje kratke priče na natjecanjima u 2023. i 2024., nadahnutih životom ili djelima Matoša: *Ratni izvijestitelj Stjepana Tomaša* i *Daždvenjak Đurđice Stuhldreiter*.

Program je imao i kulturološko-gastronomski dodatak nazivan *Okusi jučerašnjeg svijeta*. **Marija Katilović** i **Nevenka Kokalović** predstavile su projekt Srednje strukovne škole *Antuna Horvata* iz Đakova u kojem su se učenici i nastavnici bavili istraživanjem jela i slatkiša iz Matoševog vremena. Rezultate projekta su posjetitelji mogli i kušati nakon programa.

U segmentu *Uglazbljeni Matoš* **Sanja Hajduković** i **Kruno Štrk** glazbeno su interpretirali antologijsku Matoševu *Utjehu kose*.

Pokrovitelji manifestacije bili su Ministarstvo kulture i medija Hrvatske, Vukovarsko-srijemska županija i Općina Tovarnik.

(DHK)

U Subotici predstavljena knjiga *Magma* Nevene Mlinko

Nutarnja vatra što »osjeti, zna, čeka«

U nakladi Hrvatske čitaonice Subotica nedavno je objavljena knjiga poezije *Magma* subotičke pjesnikinje **Nevene Mlinko**. Predstavljanje ove zbirke priređeno je u ponedjeljak, 17. lipnja, u čitaonici Gradske knjižnice u Subotici, uz odličan odziv publike.

Osim autorice, o *Magmi* su govorili njezin recenzent, hrvatski književnik podrijetlom iz Subotice **Neven Ušumović** i urednica knjige **Katarina Čeliković**.

Magma, kao druga zbirka ove pjesnikinje, donosi trideset i tri pjesme, među kojima i nekoliko triptiha. U biti pojam iz

ginalno, pritom jako ritmično. Ujedno, to je poezija koja je scenična, koja se može čuti u ušima, ima jedan kazališni moment. S druge strane, radi se o vrlo dubokoj poeziji, koja se kao i *Vinjete Bola* bavi onim ključnim odnosima za poeziju, odnosima lirskog 'ja' i nekog drugog, nekog 'ti' koje vodi često u ljubavnu poeziju. Ali kod Mlinko je ključna stvar da se taj odnos produbljuje i ima svoju religioznu dimenziju i kod nje uvijek iščitavamo jedan poseban, mističan osjećaj prema jeziku koji nas vodi onkraj, u transcendentno«, kaže Ušumović.

Suvremeno i tradicionalno

Kako dodaje, Mlinko je pjesnikinja suvremena u izrazu, sklona eksperimentu, ali se pritom oslanja na tradiciju, i to ne samo pjesničkoga jezika već i duhovnog naslijeđa.

»Takav raspon je zaista rijedak u okvirima hrvatske književnosti u Vojvodini«, smatra Ušumović.

Katarina Čeliković je podsjetila kako je Mlinko već svojom prvom zbirkom privukla pozornost javnosti; naime, za *Vinjete Bola* dobila je ZKVH-ovu trijenalnu nagradu *Antun Gustav Matoš* za najbolju knjigu poezije. Dodala je i da *Magma*, osim sadržajem pjesama, mami čitatelja i vizualno čemu pridonose i ilustracije dizajnera **Darka Vukovića** iz Novog Sada.

Knjiga *Magma* tiskana je potporom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske.

Nevena Mlinko master je profesorica književnosti i teatrologinja iz Subotice. Poeziju i književnu kritiku objavljuje u domaćoj periodici. Stihovi su joj uvršteni u više antologijskih izbora hrvatskog pjesništva u Vojvodini. Poeziju piše na standardnom hrvatskom jeziku i na bunjevačkoj ikavici. Bavi se i kazalištem, voditeljica je Književno-teatarskog krugu pri HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici. Za dramaturgiju i režiju *Avaških godina* **Milovana Mikovića** dobila je 2020. priznanje Grada Subotice *Dr. Ferenc Bodrogvári*.

D. B. P.

geografije, magma je, u interpretaciji Mlinko, naša nutarnja vatra koja »osjeti, zna, čeka svog najvećeg junaka«.

»U ovoj su knjizi sabrane pjesme koje su nastajale prethodnih od pet do osam godina. Dakle, rukopis je dugo stajao u ladici, čekao da vrijeme učini svoje kako bi se iskristalizirali stihovi i kako bismo čitateljima ponudili najbolje od onoga što nosim u sebi. U *Magmi* sam ponudila, kako i sam naslov kazuje, onu našu nutarnju vatru, ono što svatko od nas krije u sebi i nosi ispod površine, samo je pitanje kada će izbiti van. Za razliku od moje prve zbirke pjesama, gdje su pjesme činile jedan zatvoreni ciklus, *Magma* je drukčija, tu su pjesme različite i raznorodne ali su se našle pod okriljem te jedne povišene temperature, kako emotivne tako i misaone, i jednih korica. Više je različitih tema i motiva kojih se dotičem te pozivam sve čitatelje da se upuste u tu avanturu čitanja *Magme*«, kaže Nevena Mlinko.

Zvučno bogatstvo

Po riječima Nevena Ušumovića, *Magma* se znatno razlikuje od Nevenine prethodne, ujedno i prve zbirke pjesama *Vinjete Bola* (Matica hrvatska, Subotica, 2021.)

»Dok su te pjesme bile intimne, svedene, jezgrovite, kratkoga stiha, meditativne, *Magma* je, kao što i taj izvanredan naslov govori, jedna spektakularna knjiga. Nevjerojatno je njezino zvučno bogatstvo, kako se autorica poigrava aliteracijom, asonancom, rimama, sve je nepredvidivo i ori-

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika

Dani Hrvata Bunjevaca u Splitu i Splitsko-dalmatinskoj županiji

U organizaciji splitske podružnice Hrvatske matice iseljenika od 22. do 26. lipnja bit će priređeni »Dani Hrvata Bunjevaca u Splitu i Splitsko-dalmatinskoj županiji«. U bogatom programu nastupit će HKPD *Matija Gubec* i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta, HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*.

22. 6. (subota) u 19:30 sati

Velika dvorana Nadbiskupskoga sjemeništa
Predstavljanje Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU »Hrvatska riječ«
Glazbena pratnja tamburaša HGU-a »Festival bunjevački pisama«
(HMI Podružnica Split, MH Ogranak Split, HU Benedikt, Hrvatsko Nadzemlje)

23. 6. (nedjelja) u 11 sati

Svečana pjevana Misa u crkvi sv. Josipa na Mertojaku
Predstavljanje likovnog stvaralaštva u tehnici slame
(HMI Podružnica Split, župa sv. Josipa – Mertojak, LU »Emanuel Vidović«)

23. 6. (nedjelja) u 20 sati

Gradina Solin
Folklorni koncert HKPD-a »Matija Gubec« Tavankut, Tamburaškog orkestra HGU-a »Festival bunjevački pisama«, Folklornog ansambla »Jedinstvo« i Kulturno-umjetničkog društva »Salona«
(HMI Podružnica Split, Javna ustanova u kulturi »Zvonimir – Solin«)

25. 6. (utorak) u 19:30 sati

Dvorac Vitturi – Kaštel Lukšić
Predstavljanje Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU »Hrvatska riječ«
Glazbena pratnja tamburaša HGU-a »Festival bunjevački pisama« i folklorna koreografija HKPD-a »Matija Gubec« Tavankut, KUD-a »7 Kaštela« i KUD-a »Ante Zaninović«
(HMI Podružnica Split, MH Ogranak Kaštela)

Nova knjiga u nakladi UG-a *Urbani Šokci* iz Sombora

Šokačka nošnja biserje tradicije

U Somboru je 13. lipnja predstavljena knjiga *Biserje tradicije* Marije Šeremešić, koja je tiskana u nakladi UG-a *Urbani Šokci*. Na 250 stranica knjige, koja je bogato ilustrirana, opisane su nošnje Hrvata Šokaca iz Berega, Monoštora, Sonte, Vajske, Plavne, Bača i Bođana.

»Knjiga *Biserje tradicije* Marije Šeremešić predstavlja značajan čimbenik u očuvanju kulturnog naslijeđa Hrvata Šokaca u Bačkoj, u svim mjestima uz Dunav. Šokci čuvaju i izražavaju svoj nacionalni identitet njegovanjem starih pjesama, plesova, duhovnom i svjetovnom glazbom. Osim lokalnih govora i načina života, jedna od osobenosti je ruho, koje je autorica prikazala na više od 200 stranica ove knjige. U bogato ilustriranoj knjizi autorica je pokazala kako ruho prati pripadnost određenom kraju, kvalitetu života, socijalni status; kako se po ruhu prepoznaju djevojke i momci, mlade na vjenčanju, udane žene, je li ruho svečano ili radno. U sedam poglavlja knjige autorica je pokazala sličnosti i razlike odijevanja Šokaca u svim tim mjestima uz Dunav i na taj način učinila da se sačuva jedna od osobenosti. Svako poglavlje donosi i povijesne podatke o mjestu, ljudima, običajima, kulturi«, kazala je je predstavljajući knjigu knjižničarka Gradske knjižnice *Karlo Bijelicki* gdje je i održano predstavljanje knjige **Žana Gnjatović**.

Ona je istaknula da su se način života, običaji pa i ruho mijenjali tijekom godina, ali su ipak sačuvana lokalna obilježja nastala prije više od jednog stoljeća, a knjiga *Biserje tradicije* to potvrđuje.

Autorica Marija Šeremešić kazala je na predstavljanju knjige da nema puno podataka o doseljavanju, govoru i ruhu Hrvata Šokaca i razlog je to što je Udruga građana *Urbani Šokci* počela raditi na tim istraživanjima, a rezultat je 13 objavljenih knjiga.

»*Biserje tradicije* prikazuje dio baštine Šokaca, a to je šokačko ruho. Knjiga je bogato ilustrirana i svaku fotografiju prati objašnjenje o nazivima dijelova nošnje na lokalnom govoru«, kazala je Marija Šeremešić.

Na predstavljanju knjige prikazane su nošnje iz svih mjesta šokačkog Podunavlja za različite prilike i uzrasne dobi. Prije Sombora knjiga je predstavljena u Beregu, Monoštoru, Sonti i Baču.

Z. V.

Narodno sveučilište Dubrava u Zagrebu

Izložba slamarki *Vrijeme nade*

Narodno sveučilište Dubrava organizira izložbu »Vrijeme nade: slamarska umjetnost – nematerijalna kulturna baština Hrvata Bunjevaca i Ukrajinaca«, koja će biti otvorena u ponedjeljak, 24. lipnja, u galeriji *Kontrast* Kulturnog centra Dubrava (Dubrava 51a) u Zagrebu. Otvorenje je u 19 sati. Na izložbi će se predstaviti radovi uvaženih umjetnica slamarske umjetnosti **Marije Kravčuk** iz Ukrajine i **Jozefine Skenderović** iz Subotice. S obzirom na iznimnu vrijednost nematerijalne kulturne baštine, posebice

umijeća izrade predmeta od slame, očekujemo da će ovaj događaj značajno doprinijeti kako promociji kulture ukrajinskog naroda, kulturnom razvoju ukrajinske nacionalne manjine u Hrvatskoj tako i zajednici Hrvata u Srbiji, očuvanju njihovog identiteta, te izazvati interes javnosti za ovu temu, navodi se u najavi. Izložbi je prethodilo etnografsko istraživanje autorice dr. sc. **Lucije Franić Novak**, više stručne suradnice za programe hrvatske tradicijske kulture pri Narodnom sveučilištu u Dubravi. Izložba će se moći pogledati do 5. srpnja.

Kapela sv. Antuna u Gradini

Obnovljena nakon više desetljeća

Gradinski vjernici proslavili su u nedjelju, 16. lipnja, proštenje sv. Antuna. Ono što je novina ove godine je to što su se Gradinci mogli pohvaliti kako su svoj blagdan proslavili u potpuno renoviranoj kapeli sv. Antuna koja je zahvaljujući inicijativi mještana i župnika **Josipa Pekanovića** dobila svoj novi izgled.

»Trebalo je sačekati pravi moment da se sve poklopi kako treba kako bismo mogli napraviti ovakav pothvat. Situacija je bila takva da u župi možda 30 ili 40 godina

me župnika **Ivana Jurige**, poklonjena crkvi i ona je tada preuređena u kapelu.

Prema riječima župnika Pekanovića, jedan od razloga odgađanja dugo očekivane renovacije bili su i višegodišnji radovi na crkvi u Somboru.

»Vikarije su morale malo pričekati jer smo čekali završetak radova na crkvi. Neke su župe već obnovljene, neke će tek doći na red, ali svi će objekti biti istom brigom opsluženi. Moram pohvaliti angažiranost vjernika, jer to je njihovo

nije bilo osim, kako bih rekao dotjerivanja i šminkanja ozbiljnijih intervencija. Sada je konačno i taj posao napravljen«, rekao je župnik Pekanović.

Renoviranjem je obuhvaćena kompletna zamjena krova i limarije, ugrađena su nova vrata, urađena je nova ograda, cjelokupni objekt je ukrečen, a osvježena je i zamijenjena inventura unutar kapele.

»Napravljeno je sve što je bilo potrebno. Župljani su na sebe preuzeli posao brige, prisutnosti i pomoći. Troškove zgrade je snosila župa, ali su i vjernici skupljali novac kojima smo recimo kupili dvojica PVC vrata, žicu, stupove... Sve vrijeme su dragovoljno sudjelovali u sređivanju prostora«, dodao je župnik.

Prije Drugog svjetskog rata u Gradini nije bilo kapele već su se mise slavile u prostorijama škole. Nakon rata i zabrane održavanja misa po školama mise su bile slavljene pod otvorenim nebom uz mali zvonik, kad god su im vremenske okolnosti to dopuštale. Kuća koja se nalazila pored zvonika bila je pedesetih godina, za vrije-

na koncu konca, to će sve ostati njihovoj djeci. Na nama je dati im maksimalnu podršku i onu financijsku koliko god je župa u mogućnosti. Naši vjernici su pomogli gdje god su mogli, s mnogo volonterskog rada. Učinjeno je zaista sve da radovi budu gotovi do blagdana sv. Antuna.«

Član Pastoralnog vijeća **Igor Pekanović** istakao je zadovoljstvo napravljenim poslom, ali je naglasio i doprinos župnika Josipa Pekanovića realizaciji ovog projekta:

»Nitko nema čak ni pravu informaciju kada je i je li ikad bilo renovirano nešto, mislim na ovakve zahvate većeg tipa. Bez župnika Pekanovića ne bi se ostvarilo ništa od ovoga, uz naravno, podršku i odobrenje biskupije. Crkva je izdvojila oko 5.500 tisuća eura, dok smo mi mještani skupili oko 2.000 eura i aktivno smo sudjelovali u cijelom procesu. Trebalo je izvaditi svu tu ogradu, postaviti nove stupove, kositi travu, bilo je i farbanja zvona i kapije. Sve te 'manje' poslove smo mi preuzeli koliko smo mogli. Sve u svemu mislim kako smo uradili dobar, veliki posao«, zaključio je naš sugovornik.

I. B.

Osnivačka skupština Udruženja mladih *Prijatelji nade*

Skupština udruženja mladih održana je 17. lipnja u župnom dvorištu župe sv. Rok u Petrovaradinu, na poziv inicijatora, održana je Osnivačka skupština udruženja mladih *Prijatelji nade*. Nakon višemjesečnog truda i zalaganja mladih Srijemske biskupije sva papirologija je prikupljena i krenulo se u osnivanje udruženja.

Na samom početku Skupštine sve mlade i njihov rad blagoslovio je u ime Biskupskog ordinarijata mons. generalni vikar Srijemske biskupije mons. **Josip Ivešić**. Nakon izglasavanja dnevnog reda svim prisutnima je pročitao statut udruženja koji je jednoglasno usvojen.

Nakon usvajanja odluka, Osnivačka skupština je pristupila izboru tijela udruženja. Pored Skupštine udruženja, koga čine svi članovi, za Upravni odbor jednoglasno je izabrano 5 članova a to su **Vesna Uremović, Marija Dokoza, Darko Mendan, Ivan Hornjak** i vlč. **Dušan Milekić**, povjerenik za mlade.

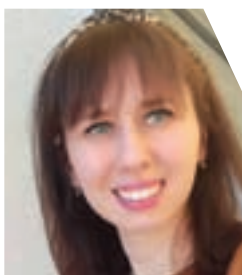
Upravni odbor donio je odluku o osnivanju muzičke, opće-kreativne, sportske, literarne, likovne i dramske sekcije za koje su izabrani i njihovi voditelji.

Za prvog predsjednika udruženja jednoglasno je izglasan **Darko Peka** iz Novog Slankamena.

Na koncu Skupštine izabrani predsjednik je izjavio kako je ponosan na mladost, koja se želi aktivnije uključiti u život kao i u zajedništvo Crkve, da bude pitana i da se pita, te da je ovo zaista jedan povijesni dan za Srijemsku biskupiju.

Udruženje je osnovano kao neprofitabilna i nepolitička organizacija, koja ima za cilj jačanje vjerske i tradicionalne kulture naroda u Srijemskoj biskupiji.

Kao uspomena na ovaj susret napravljena je zajednička fotografija sa svim osnivačima udruženja.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Božja pomoć

Bog je od samog početka s onima koji mu vjeruju. Još od Abrahama obilato blagoslivlja onoga koji se u njega pouzdaje. Obećanja jednom dana za Boga nikad ne prestaju važiti. Ali isto tako još od Abrahama vidimo da se Božje djelovanje rijetko podudara s ljudskim očekivanjima, te da on čovjeku daje ono što iz ljudske perspektive izgleda potpuno neostvarivo. Najbliži je onda kada se čini da je najudaljeniji. Za sva njegova čudesna djela samo jedno traži od čovjeka – potpuno povjerenje. Sumnja i nevjera udaljavaju nas od Boga i sve ono čudesno što je za nas pripremio ostaje neostvareno, jer nismo u njega imali povjerenja, nismo se na njega oslonili i prepustili se njegovom djelovanju.

Život je kao more

Ovonedjeljna riječ Božja u središtu pozornosti ima sliku mora. More je za čovjeka nesavladiva sila, nepoznata u svojim beskrajnim dubinama, prostranstvo kojemu se ne može sagledati kraj, zato čovjek prema njemu osjeća strah. Pred njim je nemoćan i malen. Jedini koji poznaje morske dubine, koji može pokoriti njegovu snagu je Bog.

U toj slici mora može se prepoznati čovjekov život. Čovjek plovi njime, a ne zna što ga čeka, da li veliki valovi ili mirna voda u kojoj se ogleda sunce. Ne zna gdje mu je kraj, niti može znati sve što ga trenutno okružuje, nego tek jedan mali dio koji spoznaje svojim osjetilima, kao što ne zna što kriju morske dubine, koje su ispod njega. I sve je u redu dok život izgleda poput mirnog mora. No to kratko traje, više je opasnih valova, tamnih oluja iz kojih čovjek ne zna kako će i hoće li se uspjeti spasiti. Ali, koliko god da mu se činilo da je životna oluja snažna i opasna, ono što vjernik u tom trenutku zna je da nije sam. Tu je njegov Bog, bdije nad njim. A Bog je onaj kojemu se i vjetar i more pokoravaju, on

je onaj koji sve može zaustaviti, sve promijeniti, sve okrenuti na dobro. Ipak, hoće li tako biti umnogome ovisi i od nas.

Evangelje opisuje zgodu prilikom koje učenici plove u lađi s Isusom. Dok on spava nastaje veliko nevrijeme i učenicima se čini da će lađa potonuti. U velikom su strahu i predbacuju Isusu što spava dok oni ginu, pitaju ga zar ne mari za to. Isus na njihova predbacivanja odgovara prvo zaustavljanjem nevremena, a potom ih prekora: »Što ste bojažljivi? Kako nemate vjere?« (Mk 4,40). Zapadamo li mi u malovjernost? Jesmo li bojažljivi pred životnim olujama? Čini li se nama da Isus spava i ne vidi naše nevolje koje ne možemo sami prevladati? Ne, ne spava Isus, niti svog učenika ostavlja samog u oluji, samo malo pričekava da vidi koliko ima povjerenja. Ne djeluje odmah nego čeka pravi trenutak, a i ne djeluje onako kako mi mislimo da bi trebao, kako mi smatramo da je najbolje, nego na čudesan, neočekivani način, onako kako uistinu jest najbolje.

Strpljenje i zahvala

Dok čekamo Isusovo djelovanje, ne smijemo prigovarati, kao što su to učinili učenici, nego moliti, kako piše psalmist: »Tada zavapiše Gospodinu u svojoj tjeskobi i on ih istrže iz nevolja.« (Ps 107,28). Molitva, skrušena, strpljiva, puna povjerenja i potpunog predanja Gospodinu, treba prethoditi njegovom djelovanju, jer on uvijek odgovara na skrušeni vapaj svoje djece. U molitvi i čekanju trebamo biti strpljivi, jer on zna pravi čas i neće nas prepustiti propasti.

I kada konačno utihne oluja, kada Gospodin svojim djelovanjem otagna nevolje, ne smijemo zaboraviti zahvaljivati mu i slaviti ga za njegova čudesna djela. »Neka hvale Gospoda za dobrotu njegovu, za čudesa njegova sinovima ljudskim!« (Ps 107,31).

Sjećanje na žetvu iz sredine prošloga stoljeća

»Nije bilo žetve bez dužijance«

Sredinom prošlog stoljeća žetva žitarica izgledala je potpuno drukčije negoli danas. Umjesto kombajna u njive su ulazili kosači koji su ručno kosili žito i ječam te ga skupljali na jedno mjesto. Potom bi stigla vršalica, stroj koji je odvajao plod od ostatka biljke. Za razliku od danas kada je zahvaljujući suvremenim strojevima za žetvu potrebno dva čovjeka, nekada je u ovaj proces bilo uključeno puno više ljudi.

Kako je to sve izgledalo nekada ispričao nam je prema svojim sjećanjima **Petar Marcikić** iz Subotice koji je jednom i sam sudjelovao u procesu rada na vršalici kao četrnaestogodišnjak, ali o ovome poslu zna puno jer je slušao očeve priče koji je redovito »opsluživao vršalicu« tijekom žetve.

Bandaši

»Nekada se ručno kosilo žito, ječam i ostale žitarice. Sredinom prošloga stoljeća su ponegdje već korištene mašine kosačice samovezačice koje su vukli četiri jaka konja, a kasnije je tu istu kosačicu vukao traktor. Kada se žito pokosilo, skupljalo bi se u snoplje, od kojega su se pravile *krstine*. U svakoj *krstini* je bilo 18 snopova, a one bi se seljačkim kolima skupljale i sadijevale u lijepo oblikovane kamare, bile su prava mala remek djela ako ih je slagao netko tko zna. Kada je to sve bilo gotovo, krenula je mašina vršačica, *kasla* od salaša do salaša i redom vršila žetvu«, kaže Marcikić.

Za »opsluživanje vršalice« potreban je bio određeni broj ljudi, tj. muškaraca i žena. Vlasnik vršalice imenovao bi dva bandaša čiji je zadatak bio da okupe ljude i da vode posao vršidbe. Sve ukupno mašinu je opsluživalo 20-ak osoba.

»Bandaš ili bandaši su brinuli o radnicima, procesu rada, disciplini i o obrocima. Bandaši su imali zadatak i da vezuju džakove sa žitom i mjere ih na vagi. Svakih 12 džakova na vagi zvao se *mereš*. Kada se napravilo dva mereša, ljudi su se u poslu rotirali. Radio je jedan motorist ili kako su ga zvali na mađarskom, *gepes* – on se brinuo o traktoru. Dva ranjača su snopovima hranili mašinu i oni su se isto smjenjivali poslije dva mereša. Još šest jačih muškaraca je radilo: dvojica su s kamare bacali snoplje na mašinu, dvojica su iznosila slamu s koljima do slamara i koji je sadio kamaru od slame, a dvojica su se odmarala i mijenjali se svaka dva mereša. Poslije 12 džakova bi se vikalo 'mereš' i to bi značila rokada u poslu. Muškarci su imali odmaraenje, a žene ne. Na vršalici je radilo i šest žena. Dvije su iznosile pljevu, naizmenično sitnu i krupnu. Jedna žena je kod ranjača sjekla uže kako bi on lakše snop raširio i pustio ga u drob, a druga je nosila kantu s lončićem i vodom, tzv. vodnarka – služila je one kojima je trebalo vode. Dvije su pripremale gdje će se pljeva smjestiti, jer se sitna *pliva* uvijek čuvala za stoku, za hranjenje krava itd. Nije bio nikakav otpad. Postojao je i slamar koji je sadijevao slamu u

Vršidba je obično trajala dva do tri tjedna, ovisno od vremenskih uvjeta. Radno vrijeme bilo je od 3, pol 4 ujutru pa do uvečer do 10 sati. Pauza se pravila tri puta na dan, za vrijeme objeda ili selidbe, kada se završi s jednom kamarom pa prelazi do drugog salaša, tj. druge kamare

kamaru, a još jedan, obično stariji čovjek, je bio *plivar*. On je pravio krug od slame i onda u to, sa slamom, zatvorio pljevu«, priča Marcikić.

Dobro plaćen posao

Osim osoba koje su direktno bile uključene u rad vršalice, u samom procesu važnu ulogu imali su i tzv. *ranjači*, obitelj koja se brinula za hranu, a koju je također angažirao bandaš.

»Da bi ljudi imali hranu, tri obroka dnevno – u šest ujutru, u podne i u šest poslije podne angažirana je obitelj koja se bavila pripremom obroka svaki dan. Na jednom salašu se spremao obrok, a seljačkim kolima su pratili vršalicu i dovozili točno na vrijeme hranu. Za tu uslugu su dobivali pola kg na 100 kg ovršenog žita«, kaže Marcikić.

Kao i danas, i nekada su se usluge vršalice dobro naplaćivale, samo ne u novcima već u robi – žitu.

»Bio je postotak koliko je uzimao vlasnik vršalice; oko 10 posto od ovršenog. Polovicu od njegovog udjela dijelili su ljudi koji su radili na vršalici, a isplata zarade je bila svakod-

Dužijanica kod bandaša Kale Horvackog 1963. u Đurđinu

nevno. Među radnicima se zarada nije dijelila ravnomjerno, već je visina ovisila od težine posla. Muškarci su dobivali više negoli žene, a među njima ranjači su bili najplaćeniji jer se smatralo da je njihov posao najteži», priča Marcikić.

Vršidba je obično trajala dva do tri tjedna, ovisno od vremenskih uvjeta. Radno vrijeme bilo je od 3, pol 4 ujutru pa do uvečer do 10 sati. Pauza se pravila tri puta na dan, za vrijeme objeda ili selidbe, kada se završi s jednom kamatom pa prelazi do drugog salaša, do druge kamare.

Dužijanica

Nakon završetka vršidbe bandaši su organizirali *dužijancu* na salašu jednog od bandaša. Prema riječima Marcikića, spremala se bogata večera za sve radnike koji su opsluživali vršalicu i njihove članove obitelji, a često je veselje bilo i s muzikom.

Na priloženoj fotografiji vidi se proslava završetka žetve i *dužijance* u Đurđinu 1963. *Dužijancu* je organizirao bandaš

Dragutin, Kala Horvacki na, kako nam priča Marcikić, tzv. Popovskom salašu koji se nalazio (i dalje postoji) u blizini crkve, na putu prema Bajmaku, gdje je Kala stanovao kao kirijaš. Uz Kalu, za iste ljude bandaš je te godine, prema sjećanju Marcikića, bio i njegov šogor **Geza Vojnić Kortmiš**.

»Vršalica na kojoj je ova ekipa ljudi radila nije bila bač Kalina, on je bio samo bandaš. Vršalica je bila u vlasništvu Zemljoradničke zadruge *Đurđin*, a kasnije ju je kupio **Nikola Poljaković, Pulov**. Na fotografiji se vide ljudi koji su radili na vršalici, a ondje je i moj otac **Mijo Marcikić**. Među njima je i harmonikaš **Time Vujević**, koji se kasnije preselio u Bajmak i osnovao čuvenu *Timinu bandu* koja je svirala po svatovima. Tu su i djeca osoba koja su sudjelovala u radu ovoga velikog posla. Nije bilo žetve da se ne završi *dužijancom*«, kaže Marcikić.

Priča on i kako se ulaskom prvih kombajna u njive, što je u Đurđinu bilo '65.-'66., *dužijanica* prestala slaviti na ovaj način.

J. D. B.

Promovirani Dužijanca i slamarstvo

ZEMUN – Na *Danima domaće hrane i starih zanata Vojvodine* održanim u Zemunu predstavljena je turistička ponuda Grada Subotice. Među brojnim izlagačima bili su i UBH *Dužijanca* te slammarke HKPD-a *Matija Gubec* iz

Tavankuta. Posjetitelji su imali prilike vidjeti prezentaciju *Takmičenja risara*, risarskih običaja i probati tzv. risarski ručak. Slammarke **Marija Rukavina Prčić** i **Biserka Horvacki** predstavile su slamarsku sekciju *Gupca* kao i turističke potencijale Tavankuta. Organizator manifestacije su marketing agencija *Media Consigliere* iz Subotice u suradnji s JKP-om *Beogradske pijace* i uz podršku Poslovnog udruženja *Pijace Srbije*.

Kolo na Tancuj, tancuj

GLOŽAN – Izvođački folklorni ansambl HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice uz pratnju orkestra nastupio je na 52. Festivalu slovačkog folklora *Tancuj, tancuj...* u Glo-

žanu pred dupke punim amfiteatrom. U pitanju je najmasovnija manifestacije slovačke manjine u Vojvodini. *Kolo* se predstavilo s dvije koreografije – *Spletom bunjevačkih plesova* i *Momačkim kolom*.

Nazor na Somborskom ljetu

SOMBOR – Manifestacija *Somborsko ljeto* počela je u ponedjeljak, 17. lipnja, nastupima mjesnih KUD-ova – KUD-a *Ravangrad*, GKUD-a *Sombor* i HKUD-a *Vladimir*

Nazor iz Sombora, ali i nastupom **Zorane Iduški** na Trgu Svetog Đorđa. U okviru ove manifestacije do 22. lipnja bit će organizirani razni sportski i kulturno-zabavni sadržaji, kao i koncerti na otvorenom.

Priskakanje vatre u Tavankutu

TAVANKUT – *Priskakanje vatre* bit će održano u iduću subotu, 29. lipnja, u Tavankutu, u 20 sati ispred etnosalaša *Balažević* u Tavankutu, u organizaciji mjesnog HKPD-a *Matija Gubec*. Program podrazumijeva paljenje

i *priskakanje vatre*, koju će priskakati članovi Društva u nošnjama, djeca i ostali posjetitelji. Običaj se prikazuje u okviru programa *Tavankutsko kulturno lito 2024*.

Tradicionalni susret iseljenih Beščana

Zavičajni klub Beščana jedan je od devet zavičajnih klubova koji djeluju u okviru Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i jedini je koji svoja redovna okupljanja organizira čak dva puta godišnje: takozvana zimska i ljetna okupljanja. Zimska se održavaju svake godine u Zagrebu, a ljetna u Virovitici, Bjelovaru, Požegi i Zagrebu, u mjestima u kojima Zavičajni klub ima svoje ogranke i gdje je najveća koncentracija iseljenih Beščana.

Ovogodišnji tradicionalni susret Beščana održan je u nedjelju, 16. lipnja, u novozagrebačkom naselju Sveta Klara. Nekadašnji župljani beščanske župe svete Male Terezije, koja je danas dio Srijemske biskupije, okupili su se u crkvi svete Klare.

Župnik domaćin **Darko Pužin** na samom početku je pozdravio vjernike iz Beške i poželio im dobrodošlicu

susreta, koji su u svojoj suštini izrasli iz prijateljstva, a ostvareni snagom beščanskog jedinstva utemeljenog na zajedničkoj ljubavi prema zavičaju», rekao je predsjednik Čavar.

Predsjednik je pozdravio goste, između ostalog i predsjednika i tajnika Zajednice, **Ivu Martinovića** i **Zlatka Žužića**, kao i **Duška Stojića** iz Beške, te najavio da će naredni susret Beščana biti održan sljedeće godine u Bjelovaru.

»Zahvaljujem vam na ovako velikom odazivu. Ja sam novi župnik i sretan sam što su mi Božja providnost i naš biskup srijemski mons. **Svalina** povjerili župu svete Male Terezije u Beški. Ovdje sam prvi put, drago mi vas je sve vidjeti, a posebno mi je drago što ste ostali jaki u svojoj katoličkoj vjeri i što želite biti most sa starim zavičajem«, rekao je župnik Kovačević.

Dodao je i da se Srijemska biskupija obnavlja u miru i polako:

»U Maradiku i Beški polako u crkvu dolazi sve više mladih ljudi. Kao što znate, naša crkva u Beški je sagrađena iz bivše pekarnice, a uskoro bismo je trebali obnoviti i to iz fonda prekogranične suradnje. Za kraj vas molim da se u vašim molitvama i nakanama sjetite i nas u Srijemskoj biskupiji, zavičaju vas mnogih.«

Predsjednik Zajednice **Ivo Martinović** pozdravio je sve prisutne Beščane, ali i Maradičane koji su također prisustvovali skupu i izrazio svoje veliko zadovoljstvo radom Zavičajnog kluba Beščana. Naglasio je i kako su Beščani jedni od najorganiziranijih dijelova Za-

jednice te da su već tri desetljeća most suradnje između Srijema i raseljenih diljem Hrvatske.

Program ovogodišnjeg susreta Beščana vodio je dugogodišnji predsjednik Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i današnji predsjednik Skupštine **Mato Jurić**.

Ovim tradicionalnim susretom iseljeni Beščani su još jednom pokazali svoje zajedništvo, ali i svu ljepotu svoje duhovne i kulturne baštine.

Z. Ž.

u Svetoj Klari, a svetu misu služio je današnji župnik u Beški **Aleksandar Kovačević** i đakon **Stanko Mikulić**.

Ovogodišnji susret otvorio je predsjednik Zavičajnog kluba Beščana **Mladen Čavar**, podsjetivši kako je prvi susret iseljenih Beščana održan 1993. godine u Virovitici i da ga je organizirao predsjednik Ogranaka **Pero Marić** i time postao utemeljitelj beščanskih redovitih okupljanja koja traju i danas.

»Naši predsjednici ogranaka u Bjelovaru i Požegi nastavili su tu hvale vrijednu tradiciju i održali kontinuitet

Hrkco u Monoštoru

Pred kraj školske godine, točnije 12. lipnja, *Hrkco* je posjetio prijatelje u Monoštoru i razveselio ih zabavnim igrama, druženjem, plesom i naravno darovima.

Susretu s *Hrckom* nazočili su učenici od 1. do 4. razreda koji pohađaju izborni predmet hrvatski jezik s ele-

mentima nacionalne kulture i učenici 5. razreda koji su u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku.

Fiskulturna dvorana OŠ 22. oktobar bila je odlično mjesto za »igre bez granica«, kao i kviz »Koliko poznaješ *Hrcka*«. Oni koji su ga bolje poznavali i znali točne odgovore na postavljena pitanja dobili su i zaslužene darove, a na kraju programa svi sudionici dobili su privjesak za ključeve u obliku *Hrcka* i zahvalnicu za sudjelovanje. Tako nitko nije otišao doma praznih ruku.

Organizatori programa su NIU *Hrvatska riječ* i Hrvatsko nacionalno vijeće (Odbor za obrazovanje), a budući da su djeca bila odlična, dogovoreno je da će ih *Hrkco* posjetiti i sljedeće školske godine.

Ž. V.

Završna svečanost u *Sunčici*

Još jedna generacija predškolaca, 23. po redu, izašla je iz vrtića *Marija Petković – Sunčica*, koji program izvodi na hrvatskom jeziku. Predškolci, njih 19, igračke i vrtičke dane zamijenit će knjigama, slovaricama i školskim klupama. Na priredbi su, skupa s mlađim prijateljima prikazali dio onoga što su naučili u vrtiću, a ono najvažnije što su dobili: znanje, vještine, prijatelje i radosno djetinjstvo ponijet će sa sobom u školu.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Marko Iršević**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matija Gubec*, Tavankut – 1. a razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: folklor
 VOLIM: voziti bager s tatom i igrati se u pijesku
 NE VOLIM: kad mi pokvare ono što sam napravio u pijesku
 U SLOBODNO VRIJEME: vozim bager, igram igrice i igram se
 NAJ PREDMET: tjelesni
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: bagerist

Too optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobojni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25
Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem njivu u Mišićevu površine 2 katastarska jutra, 14.000 eura. Informacije na telefon 064/300 76 14.

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Počela akcija suzbijanja komaraca

U ponedjeljak, 17. lipnja, započet je tretman suzbijanja komaraca u subotičkim prigradskim naseljima. Kako je najavljeno, akcija će trajati do 24. lipnja i pokrit

će teritorij Palića, Hajdukova, Šupljaka i Kraljevog Briga. Tretman će biti proveden u vremenu od 18 do 23 sata, u danima s povoljnim meteorološkim uvjetima, u odsustvu padalina, vjetrova i bez ekstremno visokih temperatura zraka.

Tretman sa zemlje će se obavljati ULV tehnikom, preparatom na bazi aktivne tvari deltametrin.

Povodom ove akcije izdano je i upozorenje za pčelare jer je navedeni preparat toksičan za pčele. Mole se pčelari da svoje košnice zatvore ili uklone na udaljenost od najmanje pet kilometara od mjesta obavljanja tretmana. Djelovanje navedenog preparata traje tri dana.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 25. 6. 2024.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Put iz renoviranog stana

Za promjenu Francuska

Jako dugo maštam o renoviranju stana i nikako da se namjestite sve okolnosti. Uvijek nešto fali. Ili novac, ili vrijeme, ili oboje. Ili nisam u Somboru. Ili nemam gdje biti... Jasno je, razloga i izgovora uvijek pun red. Ni sada nisu baš idealne okolnosti, ali ja krećem. Hrabro. Pripremam sebi teren da se lijepo vratim kući svojoj i zakotrljam sve ostalo. Ali idemo redom. Stan je ispražnjen, majstori su dobili ključ i sad je na snazi strpljenje. I biranje poda i pločica. A u pauzi, maštanje. Teško da će poslije majstora preteći za ljetovanje, ali je istraživanje destinacija potpuno besplatno.

A tim povodom, eto nas na francuskoj obali.

Francuska je poznata po svojim prelijepim destinacijama za ljetovanje, koje nude raznovrsne krajolike i aktivnosti za sve vrste turista. Od luksuznih plaža Azurne obale, preko šarmantnih sela na Mediteranu, do divljih i manje poznatih obala Atlantskog oceana, Francuska ima mnogo toga za ponuditi.

Francuski niz

Nica je jedan od najpoznatijih i najposjećenijih gradova na Azurnoj obali. S predivnim plažama, starim gradom punim šarmantnih uličica i raskošnim promenadama, Nica privlači turiste iz cijelog svijeta. Promenade des Anglais, poznata šetnica uz obalu, idealna je za opuštanje, dok stare gradske ulice nude bogatstvo kulture i povijesti. Nica je također odlična baza za istraživanje okolnih mjesta kao što su Monako, Cannes i Antibes.

Porquerolles je jedno od tri otoka u arhipelagu Lezinska otoka, smješteno u blizini mjesta Hyères. Ovaj otok poznat je po svojim kristalno čistim vodama, bijelim pješčanim plažama i očuvanoj prirodi. Porquerolles je savršen za one koji traže miran i opuštajući odmor daleko od gužve. Na otoku nema automobila, što dodatno doprinosi njegovoj netaknutoj ljepoti. Biciklizam i planinarenje su popularne aktivnosti na otoku,

a postoje i brojne staze koje vode do skrovitih uvala i plaža.

Za one koji traže kombinaciju luksuza i prirodne ljepote, idealan je Biarritz, smješten na baskijskoj obali. Grad je poznat po svojim prelijepim plažama, odličnim uvjetima za surfanje i vrhunskim spa centrima. Plaža Grand Plage omiljena je među turistima, dok je plaža Côte des Basques savršena za surfere. Osim prelijepih plaža, Biarritz nudi i bogat noćni život, odlične restorane s baskijskom kuhinjom i brojne kulturne manifestacije.

Collioure je šarmantno malo mjesto smješteno na obali Mediterana, blizu granice sa Španjolskom. Poznato je po svojoj slikovitoj luci, šarenim kućama i bogatoj umjetničkoj povijesti. Plaže u Collioureu su predivne, s kristalno čistom vodom i pijeskom, a sama atmosfera mjesta odiše autentičnim mediteranskim šarmom. Collioure je inspirirao mnoge umjetnike, uključujući **Matissea** i **Deraina**, što se vidi u brojnim galerijama i umjetničkim radnjama širom grada.

Otok na Atlantskoj obali Île de Ré pravi je biser za ljubitelje prirode i avanture. Ovaj otok je poznat po svojim dugim pješčanim plažama, slikovitim selima i biciklističkim stazama koje vode kroz polja lavande i vinograde. Glavno mjesto na otoku Saint-Martin-de-Ré ima prelijepu luku okruženu povijesnim zidinama, dok su plaže kao što su Plage de la Conche i Plage du Gros Jonc idealne za sunčanje i plivanje. Île de Ré je također poznat po svojim svjetionicima i očaravajućim pejzažima koje pružaju savršen bijeg od svakodnevnog života.

Francuska nudi raznovrsne destinacije za ljetovanje, od luksuznih plaža Azurne obale do divljih i manje poznatih obala Atlantskog oceana. Bilo da tražite mondeni život, avanturu u prirodi ili miran bijeg od gužve, Francuska ima nešto za svakoga. Planirajte svoje putovanje i uživajte u čarima koje ova predivna zemlja nudi.

Gorana Koporan

Europsko prvenstvo u nogometu

Šok na startu

Reprezentacija Hrvatske je uvjerljivo poražena od Španjolske (0:3) u prvom susretu skupine B na tekućem nogometnom Euru 2024 (Berlin) i sada joj predstoje dvije prilike za popravni. Jedna je bila u srijedu protiv Albanije u Hamburgu (rezultat ćemo znati kada ovaj tekst bude tiskan), a druga je s Italijom u ponedjeljak u Leipzigu. Dvije pobjede bi osigurale siguran prolazak u drugi krug, ali bi vjerojatno i 4 osvojena boda bila dostatna.

HRVATSKA – ŠPANJOLSKA

Nakon odličnih partija i pobjeda u pripremnim susretima protiv Sjeverne Makedonije i posebice Portugala hrvatski nogometni populat gajio je velike nade pred otvarajući

susret protiv Španjolske. Ali, nažalost svih navijača *vatre-nih*, stari rival protiv kojega se mora igrati »izvanzemaljski« da bi ga se pobijedilo, i ova- ga puta je postavio nerješivu nogometnu enigmu i potpuno zasluženio slavu visoku pobjedu od tri gola razlike. Prvo je **Livaković** mrežu na- čeo **Morata** u 29. minuti (1:0), samo tri minute kasnije već je bilo 2:0 pogotokom **Ruiza**, a konačan rezultat (3:0) po- stavio je **Carvajal** u samom finišu prvoga poluvremena. Imala je Hrvatska veliku pri- liku za smanjenje rezultata i ublažavanje visokog poraza u 80. minuti kada je **Petković** zapucao opravdano dosuđe- ni jedanaesterac. Španjolski vratar **Simon** je izvrsnom reakcijom obranio njegov

udarac, **Perišić** je prerano utrčao u šesnaest metara i dodao ponovno do Petkovića koji je postigao gol koji je poslije analize VAR-a opravdano poništen. Bilo kako bilo, nesretnu subotu treba što prije zaboraviti (nadamo se da su je i *vatreni* u srijedu posve apostrofirali) i okrenuti se sljedećim duelima s maksimalnim zalaganjem i htijenjem da se propušteno popravi. Jer, pored domaćina Njemačke, i reprezentacija Hrvatske ima golemu navijačku potporu na tribinama i oko njih, a na susretu u Berlinu bilo ih je više od 40.000. Nošeni tom ogromnom energijom, ali i svojim nespornim talentom, iskustvom i konačno reputacijom druge i treće momčadi na posljednja dva SP-a, reprezentativci Hrvatske trebali bi u nastavku Eura 2024 pokazati znatno bolju partiju nego protiv Španjolske.

SKUPINA B

U drugom susretu skupine B minimlanom pobjedom 2:1 reprezentacija Italije je svladala Albaniju i priključila se Španjolskoj na vrhu tablice. U 2. kolu je na programu bio veliki derbi ove skupine Španjolska – Italija, a rezultat ovoga duela u bi uvelike mogao odlučivati o konačnom poretku. S druge strane, Hrvatska je imala svoj »odlučujuć« susret protiv Albanije i bilo koji rezultat izuzev pobjede (eventualno remi uz uvjet da se onda mora dobiti Italija) udaljio bi momčad **Zlatka Dalića** od plasmana u nastavak natjecanja.

Hrvatska - Španjolska

Livaković – Stanišić, Šutalo, Pongračić, Gvardiol – Brozović, Modrić, Kovačić – Majer, Kramarić, Budimir. U igru su ušli: Perišić, Pašalić, Sučić i Petković

D. P.

Foto: HINA/ Damir SENČAR

KOŠARKA

Jokić igra za Srbiju

Svetislav Pešić, izbornik košarkaške reprezentacije Srbije, objavio je popis igrača na koje računa za predstojeće Olimpijske igre u Parizu. Na njemu se nalazi i najbolji igrač NBA lige **Nikola Jokić**, a uz njega će u borbu za najsajnije odličje konkurirati i sljedeći igrači: **Vasilije Micić, Aleksej Pokuševski, Bogdan Bogdanović, Nikola Jović, Vladimir Lučić, Marko Gudurić, Vanja Marinković, Ognjen Dobrić, Filip Petrušev, Nikola Milutinov, Dušan Ristić, Aleksa Avramović, Ognjen Jaramaz, Dejan Davidovac, Uroš Plavšić.**

POGLED S TRIBINA

Mate Pavić

Na stranicama prošlog broja *Hrvatske riječi* pisali smo vijest kako je hrvatski tenisač **Mate Pavić** osvojio naslov pobjednika parova u Roland Garrosu, kompletirao pobjede na sva četiri Grand Slama i tako ušao u povijest bijeloga sporta. A sada, kako je red, evo malo opširnije storije o najboljem igraču parova u povijesti hrvatskog tenisa. Mate Pavić je rođen 4. srpnja 1993. godine u Splitu gdje je pod nadzorom svoga oca **Jakova**, teniskog trenera, počeo s tenisom već u svojoj petoj godini. Veliki talent je ubrzo došao do izražaja i potvrđen brojnim domaćim i inozemnim pobjedama u juniorskoj konkurenciji. Konačno, Mate je 2011. godine bio broj 5 na svjetskoj ITF juniorskoj ranking ljestvici. Igrao je i na ATP touru u singl konkurenciji (najbolji plasman 295.), ali je ipak, na vrijeme, shvatio kako je igra parova njegovo kraljevstvo. I nije

pogriješio. Pobjedom u finalu Roland Garrosa (s **Arevalom**) stigao je do svoga 38. šampionskog naslova među kojima su i ostala 3 najveća u bijelom sportu. Wimbledon je osvojio 2021. godine skupa sa sunarodnjakom **Nikolom Mektićem**, 2020. slavio je na US Openu (**Soares**), dok je prvi Grand Slam naslov osvojio 2018. godine na Australian Openu (**Marach**). U bogatoj riznici trofeja su i brojni naslovi na Masters turnirima iz serije 1000, ali su ipak, uz GS kvartet, osvojena zlatna medalja na Olimpijadi u Tokiju 2021 (Mektić) i naslov pobjednika Davisova kupa (2018.) vrhunci njegove dosadašnje sportske karijere. Također, uz njega je još samo pet tenisača u konkurenciji muških parova uspjelo osvojiti sva četiri najveća teniska turnira, ali je Mate Pavić jedini u povijesti kojemu je to uspjelo s četiri različita partnera (Mektić, Arevalo, Soares i Marach). S obzirom na njegove, za igru parova, mlade godine pred njim je još mnogo velikih turnira i ne sumnjamo kako će kolekcija trofeja biti upotpunjena s brojnim novim naslovima i pobjedničkim pokalima.

D. P.

Umotvorine

- * Ljubav i mržnja nisu pravedni suci.
- * Otvori oči, da ti ih ne otvore.
- * Ne plači ni za čim jer to se već dogodilo.

Vicevi, šale...

- Kako se vi muškarci nosite s tugom?
- Pa, kažemo nekome da smo tužni pa nam taj netko kaže da ne budemo tužni i mi prestanemo biti tužni.
- E, doživjeh i to da mi žena kaže da sam bio u pravu.
- Pitam je:
- Što kažeš, kako sam okrečio sobu?
- A ona:
- Bio si u pravu, trebali smo zvati majstore.

Mudrolije

- * Nemoj ići utabanim putem; umjesto toga kreni po bespuću i ostavi svoj trag.
- * Nije sretan onaj koji ima sve što želi već onaj koji ne želi ono što nema.
- * Bolje da te mrze zbog onoga što jesi nego da te vole zbog onoga što nisi.

Vremeplov – iz naše arhive Blagdan Svetog Antuna u Lemešu, 2015.

Didine pripovetke (iz knjiga Balinta Vujkova) Spahijske lubenice

Jednog siromaška proliće zateklo brez simena i novaca. Gladnom čoviku svašta padne na pamet, pa se tako i siromašak satio da bi bilo dobro saditi lubenice. Nek godina bude dobra, iz lubenica će se napraviti lipi novci.

Od koga će tražiti simena već od spahije – u njega su najlipče lubenice. Platiće mu kad rod dospe.

– Ne marim – spahija pristane – al ćeš mi nuz cinu vratiti i sime i još dvared toliko špica da bude malo i kamate.

Šta mu ne bi dao?! Uzo je sto špica, a bar je špice od lubenica lako vratiti i desetorostruko.

– Nek lubenice dobro rode, možem i džaćić špica dat u kamatu, jel na godinu ni tako ne mislim saditi ni kućicu, jel sriću nije dobro tražiti dvi godine u istom usivu – mudruje siromašak.

Srića pošla za rukom, rod bio dobar. Kad će lubenice zrijeti, siromašak se misli: šta ću brojiti špice, ta i tako samo muve pljuju na nji, a čovik me ispomogo pa je red da mu dam malo i milošće. Izabere desetak najlipči lubenica i odnese spahiji zajedno s cinom koju je dugovo za sime.

– Lipo, lipo, vidim da si čovik na svom mistu – spahija ga dočekao i ispratio.

Vrime prolazilo, niko ništa ne spominje, al u kasnu jesen spahija zove siromaška prid senskog kneza.

– Kamatu, sinko, kamatu u lubenicinim špicama nisi vratio.

– Ta i stostruko! Valjda nećeš zatajiti da sam ti dao deset najlipči lubenica, a da ne kažem da je u njima bilo špica priko kamate i za bacanje.

– Lubenice niko ne taji, ta i ja sam se osladio s njima, al imaš li svidoka da je u njima bilo špica? – knez se umiša misto spahije.

– Koga bi imo?! Ko vidi kroz lubenicinu koru?

– Dakle, nemaš svidoka?

– Osim Boga, nikoga.

– Baš si našo svidoka! Ko da Bog nema važnijeg posla neg brojiti špice baš u tvojim lubenicama.

Siromašku nije ostalo drugo neg da plati. Spahija prima samo špice od njegovi lubenica, nji nema, onda se kamata plaća u novcu. Kad je tako nek je, al je daleko od tog da je siromašku to pravo. Platilo i ode, al ne daleko već iza prve čoše čeka spahiju. Skinio čorapu, u nju metnio polutinu ciglje i čeka. Ne za dugo evo spahije. Kako stigo, a siromašak iza čoše i mazne ga čorapom po glavi. Dok onaj nije došo sebi, ciglja već nestala.

Ne triba zvat, na dreku istrčo knez, istrčo i pandur pa siromašku evo opet suda.

– Jesi l ga udario?! – pita knez.

– Od srca, slatko.

– Čime?

– Čorapom.

– Jeste s čorapom – potvrđiva i spahija – al od same čorape ne dīpa ovaka čvorga. U čorapi je moro bit kamen el gvožđe.

– Imaš svidoka? – sad siromašak pita.

– Koga bi imo osim dragog Boga!

Siromašak je to i čeko, pa se samo nasmije:

– E, moj spahijo, baš si našo ko će zavlaić nos u oznojenu čarapu jednog ovakog siromaška.

Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine, 1960.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Upisivanje

Kad se rodiš, kad dada i majka sve du da ti otranu, škuluju, od tebe da napravu čeljade, onda taj život glediš mal drugojačije. A ta škula, jel to bila ona da kroz život glediš, učiš od drugi, jel se učiš prvo kako ne triba da b' napravio kako triba, jel to bilo da škulu kaku upišeš, ope' dođe na isto. Ne b' se mene sade to motalo po glave da mi faš Joza ni došo niki dan svaj nikaki. Oče mu žalosne, pokunjti. Uvik bio svaj usukan al sa' j' još ko oparit. Pa će: »Faše moj dragi, u velike smo nevolje«. Šta j' ovo sad, mislim se. Pa kod nji u kuće je sve na mistu. Svi zdravi, radu, zemlje imu, dica se dobro poženila i poudavala. Šta š više tražit od života jel od dragog Boga u 'vo vrime kad danas jesi a sutra nisi. Nastavlja: »Mojga Stipe dite završilo osmi razred. Više put su ga tili istrisat iz škole al nisu. I zamisli, faše, on bi da ide za doktora. On bi upiso me- decinu. Kaže, prvo će se upisat u varoši u sridnju škulu što triba završit ako bi da ideš za doktora pa će onda kad zavši upisat one velike škole što triba ako b' bio doktor. Ka' j' to reko, mal nismo svi pospadali. Pa otkal njemu to? Cilo vrime škole ni voljio učit. Sve mu bilo na pameti sam škula ni. Išo više oko škole neg u škulu. Da j' moro klečat na kukuruza ko mi kad ne naučiš jel nisi dobar, imo bi poguljita kolina ako ne b' bio i brez kolina. Di to čo? Ko mu u glavu utuvio, glavu napunio da bi išo za doktora? De kaži. Ti si prvi vala u selu završio najveće škole. Da ga pušćemo, da ga upi- šemo, jel ni? Na kraju j' on vamo i napabirčio ti dobri ocena. Čak je i odlikaš. Čudimo se svi u kuće kako j' uspio. Cigurno j' tu dosta i na lipe oče, al šta š. Na kraj krajeva, ko zna oče l ga i primit. Oče l se i uspit upisat«. Češem se iza glave, češem se i di mi i ne svrb. Uvik sam reko da ne b' svitovo nikog, ni kojeg doktora, fiškala pa ni majstora triba izbimit a bome ovo j' još gorje. Ako oni ne znu di će im dite, kako ću ja znat. U naše vrime j' bilo drugojačije, dice tušta. Kad si završio ovu škulu, onda si se mogo upisat u selu na kaki zanat. Bilo za izbirat. Za štikera, kovača, ribara, šnajdera, tesara, pekara, pintera, molera, šustera, salera, ćurčiju, klompa- ra, sarača, zidara. Cigurno sam i kojeg zaboravio spomenit. Prija podne si išo šegrtovat, a potli podne u škulu. Ženska dica i nisu išle na zanat. Možda koja za štrikera jel šnajdera. One su bile za radit u kuće, udavale se i odlazile što god mož prija. Ko se ni tio upisat na zanat u selu upisivo se digod dalje jel upisivo kaku škulu u varoši. Mlogi nisu ni birali već su je dada i majka upisivali. E, da- naske drugojačije. Dice ni za lik, u kuće jedno, dva u vr glave i triba više brinit ko će di i šta upisat. Danaske se dica potli ove škole u selu moru upisat u škulu u varoš. Mlogi zanata za učit više i nema, kako čujem. Malo ko ostaje na zemlje jer od nje baš i nema vajde ako nemaš mlogo zemlje. Metnio mi na muke, al ko da mi dragi Bog prosvitlio pa ću: »Faše, dajte mu na volju. Možda i potrefi. Ta za njeg se upisiva. Ako triba štagod dat ispod astala, dajte sam da se upiše. Ako bude šta od njeg, bićete važni do neba a ako ni onda vam neće moć do kraj života spominjat da mu niste dali, da ga niste podržali, da mu niste bili vitar u leđa kako se danaske moderno kaže. Na kraj krajeva, i iz ove škole u varoši kako ste ga upisali uvik ga možete i istrisat ako ne ide kako triba.« Vidim fašu svanilo, odjurio kući ko radosnik, ko da će on upisast kaku škulu.

U NEKOLIKO SLIKA

Dužijanica malenih

Krumpir paprikaš sa suhim rebrima i kobasicom

Za krumpir paprikaš sa suhim rebrima i kobasicom recept nam je dala **Katica Naglić** iz Surčina. Kaže, naučila ga je od svoje mame i bake.

Kako Naglić kaže, jelo je ovo koje se priprema najčešće u zimskim mjesecima, od studenoga do ožujka/travnja, tj. sve dok ima domaćih suhih rebara i kobasice.

Sastojci:

0,5 kg crnog luka (5 velikih glavica)
1,5 kg suhih rebara
1 štap domaće kobasice (pola metra)
2 žličice mljevene crvene paprike
2 kg krumpira
sol

Priprema:

Luk oljuštiti i isjeći na sitno, ali ne previše sitno. Propirjati ga u dubokoj posudi na jako malo masti, jer će kasnije meso pustiti svoju mast. Kad se luk propirja, dodati suha rebra. Ako su domaća, prethodno treba prokuhati u vodi kako bi izišla sol. U ovisnosti koliko su slana, prokuhati ih u jednoj ili dvije vode. Luk i rebra pirjati 5 do 10 min te dodati kobasicu. Sve opet pirjati 5 do 10 minuta. Kad se sve propirja, dodati crvenu papriku i dinstati još malo. Dodati vodu da pokrije meso. Kada prokuha, smanjiti i nastaviti kuhati. Kada meso omekša, tako da može vilica proći, dodati krumpir. Krumpir prethodno oljuštiti i isjeći na krupno. Manje komade na polovicu, a veće na četiri dijela. Jelo je gotovo kada se krumpir skuha.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
Ulica i broj: _____
Mjesto i zemlja: _____
Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

Krišćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCJE:

NOVI SAD 90,0 MHz
SUBOTICA 90,7 MHz
SOMBOR 95,7 MHz
NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099
Program: 024/600-011
SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije
Radio Maria play

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
 - 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

*Astra
Telekom*

011 44 22 009

*Zdravo, budi
Marijo!*

KUDH „BODROG”
ORGANIZIRA

MEĐUNARODNI
MARIJANSKI
PUČKI FESTIVAL 2024.

SUBOTA

22.

LIPNJA

19 sati

Crkva svetog Petra i Pavla
u Monoštoru

